

Kataluna Esperantisto

NUMERO 345 (111)

KVINA EPOKO

JANUARO-MARTO 2008

Internacia iberia renkontiĝo

En Socia Forumo

Decidplena asembleo

Afiŝo por la ina tago

Reeldonita "Els inicis"

Ĝisdata metodiko

**Objectius, valors i principis
de l'Associació**

Els paixtus

**Creació i evolució
de l'esperanto**

Pàgines 11 i 12

Drets lingüístics i drets humans

La uniformització és una de les conseqüències més marcades del procés de globalització. Però no es tracta d'una uniformització qualsevol, sinó d'una de totalment asimètrica provocada pel poder econòmic, polític i militar: allò que alguns anomenen la macdonalització. Aquesta asimetria és la que provoca que les tres quartes parts de les pel·lícules projectades a Europa Occidental són d'origen americà, mentre que només el 2% de les pel·lícules projectades als Estats Units són d'origen europeu. És l'asimetria en què els fluxos d'informació són unidireccionals: els models i les ideologies que les sostenen es difonen en una sola direcció, escampats per uns mitjans cada vegada més concentrats i poderosos i que apleguen, per mitjà de concentracions com més va més grans, comunicació, cultura i lleure. I aquesta concentració i uniformització comporta també el seu correlat en les llengües i cultures: la difusió d'una llengua hegemònica planetària i d'un reduït conjunt de llengües hegemòniques regionals, les quals pressionen més i més les comunitats lingüístiques minoritzades sota el seu control, maldant per assolir un major pes demogràfic i econòmic que els permeti competir amb avantatge contra altres llengües imperials.

Manifestació per l'occità a Besièrs, el 17 de març de 2007

Asociaj ŝanĝoj

Multaj novaĵoj koncernas la ŝanĝojn, kiuj okazis la lastajn monatojn en la asocio. Kelkaj asocioj laboris dum monatoj por diskuti la principaron de la asocio, resuman tekston kiu klarigas la komunajn celojn al kiuj direktiĝas ajna asocia laboro. Tiun tekston, kiun vi trobos en tiu ĉi revua numero, aprobis la lasta ĝenerala asembleo, kaj do de nun la asociaj aktivuloj supozos ke ajna membro de KEA konsentas al tiu principaro, kaj subtenos ajnan projekton kongruan al ĝi. Tiel, tiuj aktivuloj povas labori jam sen hezito por la asocio kaj nome de la asocio.

La asembleo aprobis ankaŭ alian gravajn por la asociojn: ĝeneralan altigon de la membra kotizo, por fortikigi la buĝeton de la asocio, sendependiĝante de kelkaj tre malvaraj fontoj. Tiun altigon la estraro kontraŭstaros per pliaj rabatoj al la asocio en la prezo de eldonitaj libroj.

Plimulto da estraranoj ŝanĝis siajn postenojn aŭ asocitaskojn. Interese al legantoj de tiu ĉi revuo, la ĉefredaktoro Hektor Alos transdonis parton de la redaktora taskoj al mi, nova ĉefredaktoro ekde tiu ĉi numero. Mi ŝajne unuafoje responsas pri tiel grava por la asocio tasko, kompare kun miaj antaŭaj kunlaboroj. Ne atendu elstarajn ŝanĝojn en la enhavo de la revuo, ĉar Hektoro plu helpas, kaj mi sufiĉe simile komprenas la taskon, kiun la revuo plenumas por la asocio. Do pri revuaj demandoj, ne hezitu de nun vin turni al mi.

Lluís Batlle i Rossell

En ĉi tiu numero kunlaboris: Anna Raventós, Arturo Romero, Chiara Fortunato, Darío Rodríguez, Enric Trepas, Éric Collignon, Ferriol Macip, Guillem Sevilla, Hektor Alos, Joan Català, Joan Inglada, Joaquín Ortiz, Josep-Enric Peres Blesa, Martí Guerrero, Ramon Llop, Ramon Perera, Sjoerd Bosga.

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la unua sekcio per n-ro 5785. Membro de FOCIR (Federacio de Katalunaj Organizaĵoj Internacie Agnoskitaj)

Peranto de: UEA (revuoj Esperanto, Kontakto kaj libroj), FEL (revuo Monato kaj libroj), IKEL (revuo Etnismo), La Kancerkliniko, La Ondo de Esperanto, Scienca Revuo, Komencanto, Juna Amiko, Internacia Pedagogia Revuo, La Gazeto, Fonto, Literatura Foiro, Heroldo. Ni peras ankaŭ aliajn revuojn.

Apartat/Poŝtkesto 1008
08200 Sabadell (Vallès Occidental), Catalunya/Katalunio
Tel. 937 109 636; Fakso: 937 163 633

Ret-adreso: kea@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat
Ret-listo: Aliĝoj ĉe listestro@esperanto.cat

Kotizoj por la jaro 2008: individua abonanta membro, 60 eŭroj; pensiuloj: 50 eŭroj; individua subtenanta membro, 120 eŭroj; individua dumviva membro, 1200 eŭroj; kolektiva membro, 120 eŭroj; juna membro, 25 eŭroj.
Banko: Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona agència 461 Sabadell, kontonumero: 2100 0461 90 0200055053
IBAN: ES95 2100 0461 9002 0005 5053
Konto UEA: kaea-b
CIF: G-58338567

Imprès a/Pres

Plenumkomitato de KEA: Prezidanto: Llibert Puig i Gandia, vicprezidanto: Josep Franquesa; sekretario: Ferriol Macip i Bonet; kasisto: Àngels del Pozo Serrano; komitatoj: Hèctor Alòs i Font, Gemma Armadans, Gerard Escuer, Ramon Perera.
Kontrola Komisiono: Núria Coll, Christian Pinard, Òscar Puig.

Kataluna Esperantisto: Lluís Batlle i Rossell; esperantlingva revizianto: Hektor Alos i Font; katalunlingva revizianto: Josep Enric Peres i Blesa; kompostanto: Ferriol Macip i Bonet.

La artikoloj publikigitaj en Kataluna Esperantisto ne nepre esprimas la starpunkton de KEA, se ili ne estas subskribitaj ĝianome.

Kataluna Esperanto-Junularo:

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la tria sekcio per n-ro 102-AJUV. Landa sekcio de TEJO. CIF: G-58964461

Ret-adreso: keaj@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat/keaj
Ret-listo: Aliĝoj ĉe www.moviments.net/cgi-bin/mailman/listinfo/keaj

Banko: Caixa d'Enginyers, kontonumero: 3025 0002 47 1433276794
IBAN: ES89 3025 0002 4714 3327 6794

Estraro: Prezidanto: Jordi Aromí; sekretario: Carles Verdugo; kasisto: Xavi Batlle; informado: Guillem Sevilla kaj Pau Climent; esperantaj rilatoj: Joan Català; ne-esperantaj rilatoj: Roger Sanjaume.

La plej internacia Iberia Renkontiĝo

La 14an de marto kunvenis preskaŭ cent esperantistoj el pli ol sep landoj en Benicàssim (Valencilando), por tri tagoj, okaze de la Internacia Renkontiĝo 2008, organizita de la Kataluna Esperanto-Junularo. Temas pri la kvara Iberia Renkontiĝo, kiun ĉiujare vice organizas Kataluna Esperanto-Junularo, Portugala Esperanto-Junularo kaj Hispana Esperantista Junulara Societo. La organizantoj ĉi-foje volis substreki la plurlingvecon de la duoninsulo per uzado de la sep teritoriaj lingvoj en la TTT-ejo, afiŝoj kaj T-ĉemizo, krom kompreneble ankaŭ esperanto. Per nomŝanĝo de "iberia" al "internacia" en la naciaj lingvoj, la organizantoj celis kaj internaciigi la ĉefe regionan renkontiĝon, kaj pli multe konsideri la ne-esperantistan publikon, kio evidentiĝis en la programo. Aldone, nome pro aprezo al plurkultureco, legeblis afiŝoj surstrate en la kataluna, la esperanta, kaj la rumana lingvo, konsidere la grandan nombron da rumanoj loĝantaj en la urbo. Kelkaj lokaj komencantoj povis ĝui la renkontiĝon en sia urbo, kaj fakte parte donace al ili la kataluna junularo ĝin okazigis en Benicàssim.

Dum la tri tagoj da aranĝo la partoprenantoj ne enuis pro la prelegoj, ludoj kaj atelieroj. Por pli bone konigi la lokan kulturon al la alilandanoj, la organiza teamo preparis montron kaj atelieron pri distingaj lokaj kulturaj trajtoj, i.a. *pilota valenciana* (pilkoludo) kaj *cants a l'aire* (improvizitaj popolkantoj). Komencantoj kaj progresantoj povis ĝui la esperantan preton en kelkaj prelegoj esperantlingvaj, ekzemple pri komputila aŭtomata tradukado esperanten kaj pri monfluo en monda ekonomio. Debatoj kaj atelieroj permesis al ĉiu praktiki la lingvon, diskutante pri minoritataj lingvoj aŭ pri la gramatiko de esperanto kun avantaĝe tre interesataj kaj sciantaj esperantistoj. La lokanoj povis partopreni kurson de la rumana, kaj ankaŭ unu el la ĉefaj amuzaĵoj de la renkontiĝo: la koncerton de JoMo. Ĝi okazis en centra placo de la urbo, subĉiele, kie urbanoj haltis kaj mire atentis. Li kaj elektronikaj muzikistoj dancigis, saltigis kaj ŝvitigis preskaŭ ĉiun partoprenanton kaj kelkajn lokanojn dum pli ol du horoj.

Tage, responsuloj atentis budojn kun pluraj libroj, esperantaj kaj lingvorilataj, dum la tuta sabato. Tie haltis demandi kelkaj

ENRIC TREFPAT

La koncerto de JoMo okazis en centra placo de la urbo, subĉiele, kie urbanoj haltis kaj mire atentis.

interesiĝantoj, kiuj malmulte sciis pri la esperanto-movado kaj ties proponoj.

Eksterprograme, la partoprenantoj de la renkontiĝo haltis ofte kune ĉe kafejoj, pretekste por plu babili kun tiuj amikoj renkontataj nur en esperantaj kunvenoj. La gasturbo provizis tute taŭgajn manĝejojn por plu daŭrigi la amikan rondon je satiĝo; kiel kutime, ĉe-marborda urbo multaj restoracioj pretas manĝigi siajn turistojn, do ne mankis loko eĉ por tiom da partoprenantoj.

Sabate nokte la esperanta etoso daŭris en trinkejo ĝis ties fermo, por poste iri al la plaĝo spekti stelojn tra teleskopo. Dimanĉe plu daŭris programeroj por stelmuloj, kaj granda grupo iris al la apudurba planetario per buso.

Jen, eksterlandanoj refirmigis sian ŝaton al la marbordo mediteranea, la komencantoj konis pli proksime la esperantan movadon, kaj ĝenerale ĉiuj partoprenintoj jam atendas la sekvan Iberian Renkontiĝon, venontjare laŭvice okazanta en Portugalio. □

La organiza teamo preparis montron pri distingaj lokaj kulturaj trajtoj, komencantoj kaj progresantoj povis ĝui la esperantan preton en kelkaj prelegoj esperantlingvaj, debatoj kaj atelieroj permesis al ĉiu praktiki la lingvon, oni ankaŭ povis partopreni kurson pri la rumana kaj unu el la ĉefaj amuzaĵoj: la koncerton de JoMo

**Indas starigi
ankaŭ aliajn budojn
en similaj agadoj.
Ĉeesti tiajn aranĝojn
plej bone evidentigas
nian pluan aktivon**

Esperantemuloj en Socia Forumo

La pasintajn 25an, 26an kaj 27an de januaro, KEA starigis sian budon en Fòrum Social Català 2008.

La forumo celis la unuiĝon de la diversaj asocioj, organizoj, kolektivoj, sociaj movadoj kaj civitanoj el la Kataluna Landaro, por ke ili kunlaboru organize por kune atingi taŭgan daŭripovan modelon de disvolviĝo.

Tiel, ĝi bonvenigis ĉiujn, kaj per la atelieroj, prelegoj, diskut-rondoj, ĝi iĝis konvena renkontiĝo por interŝanĝi opiniojn, spertojn, debati, pripensi kaj do, diskonigi alternativojn kaj solvojn al multaj vivoproblemoj. Pro tio, la kataluna esperantistaro taksis interese partopreni la aranĝon per individua ĉeesto en atelieroj kaj prelegoj, kaj starigo de budo.

Per la budo ni celis disvastigi la esperantan vidpunkton kaj idearon pri la protekto de lingvoj, informi al ĉiuj pri kursoj, renkontiĝoj, kaj, kompreneble, ankaŭ solvi la dubojn de la plej scivolemaj.

Tiucele, KEA kunportis diversajn materialojn, i.a. multajn DVDojn, el kiuj la plejmulto estis disdonita senpage al kunpartoprenantaj asocioj.

En la fina asembleo de sociaj movadoj, KEA sukcese proponis esperantigon de eventualaj konkludaj dokumentoj.

Krome, la deĵorantoj en la budo rimarkis, ke ankaŭ multe da esperantistoj agadas en aliaj sociaj movadoj kiel *V de Vivienda, Plataforma per la Pau, Sodepau, Can Masdeu, Attac, SEPC, Setmanari La Directa, CUP*.. Oni povis senti sin mem kiel en eta esperanto-renkontiĝo.

Ĉiam estas riĉige, vigle, interese kaj eĉ amuze deĵori en budoj. Ekzemple, kiam oni nomis nin “esperanteros” (esperantemuloj) aŭ kiam okazas tipaj diskutoj pri lingvaj rajtoj aŭ lingva imperiismo kun partianoj de la angla kiel lingvo punta inter kulturoj.

Do, el mia vidpunkto, indas starigi ankaŭ aliajn budojn en similaj agadoj ĉar ĉiam aperas tia homo kiu diras: “Ho, esperanto! Interese! Ĉu tio ankoraŭ ekzistas?”. Ĉeesti tiajn aranĝojn plej bone evidentigas nian pluan aktivon.

ar

Decidplena asembleo

La Ordinara Asembleo de KEA okazis la unuan de marto. Ĝi aprobis la tekston pri “celoj, valoroj kaj principoj de KEA”, la agadplanon kaj buĝeton por 2008, kaj la renovigon de la estraro kaj de kelkaj sociaj postenoj. Núria Coll, Christian Pinard kaj Óscar Puig konsistigas la novan Kontrolan Komisionon. La estraro havas la jenan novan konsiston: Llibert Puig (prezidanto), Josep Franquesa (vicprezidanto kaj rilatoj kun esperanto-asocioj), Ferriol Macip (sekretario), Àngels del Pozo (kasisto), Hèctor Alòs, Gemma Armadans, Gerard Escuer, Ramon Perera (voĉdonantoj). Llibert Puig avertis, ke li akceptas la postenon nur provizore dum unu jaro. La proponon de nova estraro la asembleo akceptis unuvoĉe. La aprobata agadplano por tiu ĉi jaro enhavas ankaŭ plialtigon de la kotizo ĝis 50€ por la membraj pensiuloj, kaj ĝis 60€ por la ceteraj. La asembleo konsideris tion necesa por plifirmigi la financon bazon de la asocio, kaj permesi ĝian kreskadon. Krome, por eviti eventualajn problemojn ĉe kelkaj membroj, la kotizojn oni enkasigos po duono en julio kaj decembro, kiam salajruloj kutime ricevas krompagon. Kompense al la altigo de la kotizo, la asembleo decidis plibonigi la servojn al la anaro per pliaj rabatoj ĉefe en kongresoj kaj eldonaĵoj.

hal/red

Ateliero pri esperanto al geinfanoj en Àger

Fojfoje la lernejoj instruistoj petas al la lernantoj tion, ke la gevoj prezentu sian ŝatokupon. Ĉi-foje, venis vico al nia kara aktivulo Joan Inglada, kiu profitis la okazon prezenti esperanton antaŭ 20 junaj lernejoj. Ili ĉiuj konsistigas la kamparan lernejon Andreu Farran de Àger.

Anstataŭ ol enuigi la infanaron per historiaj gravaĵoj de esperanto, Joan pretigis interesajn ludilojn kaj ekzercojn, por ke la infanoj evidentigu sian lernokapablon rilate al la lingvo.

Post mallonga prezento de esperanto, profite de komputilaj teknikoj, li eksplikis esperante fabelon "La leono kaj la muso" kaj montris la unuan ĉapitron de Mazi en Gondolando. Dum la klarigoj kaj montrado okazis interŝanĝo de demandoj kaj respondoj, ambaŭflanken. Poste, Joan disdonis kelkajn facilajn ekzercojn por la geinfanoj, kiujn ili solvis senprobleme. Ankaŭ la instruistino interesiĝante partoprenis la prezenton, kaj eĉ petis la surtabuligon de kelkaj frazoj de la fabelo.

Ĉiu aŭskultanto ricevis flugfoliojn por siaj gepatroj rilate al la internacia lingvo, kaj en la bretoj de la lernejo jam kuŝas kelkaj DVDoj de Esperanto Elektronike kaj Mazi.

ji/red

Esperanto en mezlernejoj

Joan Inglada kaj Ferriol Macip prezentis esperanton en la mezlernejo de Santa Margarida i Els Monjos, la 22an de februaro. La prezento konsistis en ateliero por grupo de 14- kaj 16-jaraj infanoj, kun la materialoj pretigitaj de Ferriol Macip kaj Jomo Milla, por la antaŭaj jaroj.

Ĉi-jare ankaŭ mezlernejoj de Ulldecona kaj La Sénia petis esperanto-prezenton, kiujn okazigos Manel Vinyals la 23an de aprilo.

fm

Agado en Castelló

Marte, Joan Català kaj Vicent Gimeno starigis dum unu tago esperantan budon en "Casal Popular de Castelló". Aldone, ja-

Joan Inglada pretigis interesajn ludilojn kaj ekzercojn, por ke la infanoj evidentigu sian lernokapablon rilate al esperanto.

nuare ili prezentis esperanton al 40 infanoj de sia urbo. Ili vigligis la aranĝon per ludoj kaj konkursoj. Laste, de januaro ili instruas esperanton al kvar novaj homoj. Du el ili, malgraŭ 16-jara juneco, serioze lernas kaj aktive helpis la organizadon de la sukcesa Ibera Renkontiĝo.

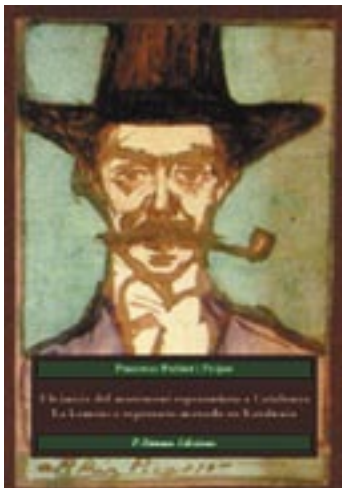
jc/red

Esperanto en afiŝo por la Ina Tago

La kataluna registaro starigis konkurson, por elekti eldonotan afiŝon rememorige al la Internacia Ina Tago. Nia samasociano Rut Rovira sukcesis venki en la konkurso per violkolora afiŝo, kun la nomo de la koloro en pluraj lingvoj. Diversaj detaloj sukcesis kapti la atenton de multaj amaskomunikiloj eĉ ŝtataj, ĉar en la afiŝo mankis inter aliaj la lingvoj hispana kaj angla. Aldone, kelkaj el tiuj medioj eĉ reliefigis la malmankon de esperanto. Gratulon Rut!

ha/red

Reeldonita “Els inicis”

Estis reeldonita la libro *La komenca esperanto-movado en Katalunio (1898-1908)* de Francesc Poblet. La verko, dulingva en la kataluna kaj en esperanto, aperis en 2004, okaze de la centjariĝo de la kataluna esperanto-movado. Ties 250 ekzempleroj plene elĉerpiĝis post tri jaroj, tiel ke Kataluna Esperanto-Asocio ĵus reprenis pliajn 100 ekzemplerojn. Temas pri la unua volumo pri serio pri la historio de la esperanto-movado en Katalunio, kies dua ero aperos ĉi-aŭtune. La nova verko, ankaŭ de la historiisto Francesc Poblet, pritraktos la okazigon de la 5a Universala Kongreso en Barcelono (1909), la fondon de Kataluna Esperantista Federacio (1910) kaj la aperon de *Kataluna Esperantisto* (1910), t.e. verŝajne la plej gravajn mejloŝtonojn de la historio de la esperanto-movado en Katalunio. Ĝi sekvas la strukturon de la ĵus reeldonita verko, per sia dulingva eldono kaj centraj paĝoj kun reproduktaj de historiaj dokumentoj kaj fotoj.

Francesc Poblet i Feijoo: *Els inicis del moviment esperantista a Catalunya – La komenca esperanto-movado en Katalunio*. Asociació Catalana d’Esperanto - O Limaco Edicions, 2008. ISBN 84-933380-5-2. 120 p. 15 €.

ha

Asembleo de CES

Ĝenerala asembleo de CES okazis la pasintan 22an de februaro. Bilanco de la jaro 2007 ne estis speciale pozitiva. Kontraŭe al aliaj grupoj kiuj kapablas bone adaptiĝi al novaj formoj de propagando kaj disvastiĝo, la loka grupo, verŝajne tro tradicia en siaj metodoj, iom stagnas. Eĉ se ni estas tre videblaj surstrate okaze de diversaj urbaj eventoj, tio ne speguliĝas en la membraro.

Tiu asembleo ankaŭ vidis ŝanĝojn en la estraro. Llibert Puig, prezidanto kaj animo de la loka movado dum multoj jaroj, informis pri sia emo rezigni por iom spiri kaj dediĉi sin al aliaj pli kreivaj taskoj. Nova prezidanto estas Éric Collignon, kiu omaĝis sian antaŭulon substrekante, ke pro lia disponebleco, zorgemo, kompetenco kaj verda pasio, Llibert estas sendube ne anstataŭigebla eminentulo.

éc

Reeldono de la revuo Etnismo

La iniciatinto de la revuo *Etnismo*, Uwe Joachim Moritz, reeldonis la unuajn dek numerojn de la informilo en esperanto pri etnaj temoj. La reeldono, 35 jarojn post la unua numero de la revuo, kunigas la dek unuajn numerojn per spirala bindo, en unu volumo

Frederic Alberich i Jofré

La 3an de marto forpasis en Barcelono Frederic Alberich i Jofré, 99-jaraĝa, ses monatojn antaŭ sia centjariĝo. Nia amiko Frederic estis la lasta frato de grava esperantista familio. La plej aĝa frato, Sebastià, naskiĝis en 1897. Bona intelektulo, li laboris kiel sekretario, kiel la lasta prezidanto de la Kataluna Esperantista Federacio, kaj kiel sekretario de la Konservantaro de la Floraj Ludoj. Li publikigis en diversaj revuoj artikolojn en la kataluna, la hispana kaj esperanto. La dua frato, Josep, poligloto, bone konis la lingvon internacian. Lin sekvis la frato Tomàs, ankaŭ bona esperantisto kaj instruisto de la kataluna lingvo. Laste, la plej juna, estis Frederic. La ĝojan Frederic, ĉiam gajan, lin estimis ĉiuj, kiuj lin konis. Rakon-

tema anekdotojn, li partoprenis dum sia longa vivo multajn internaciajn esperantajn kongresojn de UEA, KEA, IFEF, HEF, Internaciajn Seminariojn ktp.

Dum multaj jaroj li partoprenis la grupon “Poesia Viva” de Barcelono, kie li rolis kiel prezentanto de la aranĝeroj.

Ni tre sincere kondolencas lian filinon, bofilon, nepojn kaj la ceterajn familianojn.

Amiko Frederic, pace ripozu.

Martí Guerrero i Cots

de pli ol 120 paĝoj en A4-formato. Eblas mendi ĝin tra per la libroservo de KEA.

red

Reta omaĝo al Claude Piron

Okaze de la forpaso de la verkisto, pedagogo, lingvotioriulo kaj propagandisto Claude Piron, Joan Inglada decidis rimarkigi la katalunan parolantaron pri tiel grava esperantistoo. Por tio Joan elektis verki mankintan artikolon pri li en la populara reta enciklopedio Vikipedio. Per traduko el la franclingva artikolo de la sama retejo, la kataluna versio jam servas artikolon pli ampleksan ol tiun, kiun enhavas la esperanta versio.

red

CNT jam reĝuas sidejon

La membroj de la sindikato CNT en Premià de Mar ricevis antaŭ unu jaro kurson de esperanto, kun rekta helpo de KEA. De tiam, la CNT-anoj devis ĉesi pri multaj siaj aktivaĵoj, interalie pri la kurso, pro vakigo de ilia sidejo laŭ ordonoj de la urbestro. Tial KEA, inter aliaj organizoj, solidare kun la sindikataj aktivuloj petis al la magistrato malfari sian decidon. Fine, ekde marto la grupo denove havas sidejon, kvankam ne plentempe, por restarigi la kutimajn aktivaĵojn de CNT en la urbo.

jo/red

Dulingva kalendaro de anarĥiisma Majorka ĵurnalo

Katalune kaj esperante, la anarĥiisma ĵurnalo *Cultura Obrera* (Laborista Kulturo) de Majorko eldonis kalendaron por la 2008a jaro, kun fotoĵoj de la regiona socia movado. Eblas mendi ĝin en la CNT-Librecana Ateneo "L'estel negre" de Palma, en Ses Coves de Inca, aŭ en Cinema-debat Sa Creativa de Felanitx, kontraŭ 3€.

jc/red

Oranĝkolora plendo kontraŭ la subpremo en Ĉinio

De antaŭ pluraj monatoj, amasmedioj atentigis pri la akriĝo de problemoj en Tibeto, inter ĉinaj soldatoj kaj tibetanoj. La ĉina re-

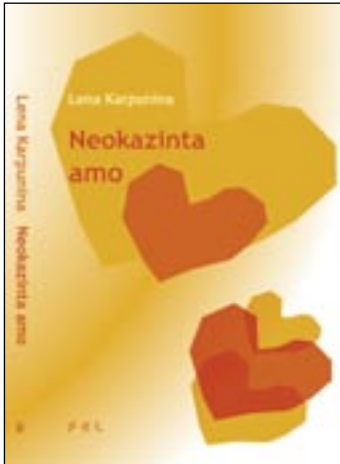

gistaro malpermesas ajnan rektan informon pri la okazaĵoj, kaj ili diskonigas en siaj novaĵoj nur misgvidajn artikolojn, kiuj parolas pri atakoj de tibetanoj al ĉinoj. Tia ĉi konduto starigis en Okcidento eksterordinaran riproĉon al Ĉinio, malhonorigan al la Olimpikaj Ludoj de 2008. Jam eĉ kelkaj gravaj institucioj aliĝis al tiu plendo, por ke la ĉina registaro konsideru kaj disvastigu la homajn rajtojn kaj ties respekton.

Jam en decembro nia dana samasocio Vagn Frausing vige aktivis rete, kunlaborante kun la projekto La Koloro Oranĝa (www.thecolororange.net). La iniciatinto de la projekto celas evidentigi la vastan riproĉon al Ĉinio, kaj klarigis la metodon per manifesto, kiun Vagn Frausing tradukis esperanten (www.thecolororange.net/uk/page41) kaj dissendis tra la esperanto-movado.

En la manifesto ni povas legi kiel montrian malaprezon al la agoj de la ĉina registaro, subpremantaj homajn rajtojn: aperigi kiel eble plej multe la koloron oranĝan en nia medio, speciale per niaj vestaĵoj. Kaj ne malpli grave, la iniciatinto diskonigas ankaŭ la signifon de la oranĝa koloro rilate al Ĉinio dum la Olimpikaj Ludoj. Ĉiu homo, kiu almenaŭ fojon ion legis pri tiu ĉi projekto, komprenos evidentan riproĉon je rimarko de nekutime multe da oranĝa koloro sur la homaj ĵerzoj aŭ ĉemizoj.

Jam multaj homoj scias, ke la organiza teamo de la Olimpikaj Ludoj bremsos kiom eble la publikajn plendojn al la ĉina registaro. Kelkaj provis rompi solenaĵojn tra

barilojn, tiel aperante eĉ en televido. Tamen, tiajn agojn la kontrolistoj povas tuj haltigi senekskuze – tio signifas, eĉ perforte, se bezonate. Tial la projekto La Koloro Oranĝa proponas tiel simplan riproĉrimedon: ĉar apenaŭ iu atendas, ke aŭtoritato plendos kontraŭ oranĝkoloraj vestaĵoj uzataj de la publiko de la eventoj. Ŝajne eblos trapasi la striktan cenzuron de la Olimpikaj Ludoj nur per tiaj subtilaj sistemoj.

Karpuninaj rakontoj

Laŭaspekte la eldono malmulte allogas, kaj kiel nova recenzisto, mi ektimis skribi kritike pri rankontoj, kiuj ne plaĉas al mi. Tiu timo eĉ plifirmiĝis al legado de la unuaj rakontoj, ĉar ties finoj ne kongruis kun miaj perspektivoj. Tamen, leginte la rakonton “La siberia parenĉaro”, iom post iom mi merĝiĝis en la verkon de Karpunina. Ekde tiu verkerio, belega kaj la plej longa de la libro, mi tre ĝuis

la legadon, kaj ekprenis pozitive recenzi ĝin.

Kompreninte, jam sen timo, mi plu legis plezure la belajn kaj poeziajn rakontojn, ĉefe tiujn rilatajn al al malliberuloj en Siberio. Jam fine de la libro mi povis tute retaksi la unuajn rakontojn. Mi rekomendas al la legonto finlegi la libron eĉ malgraŭ komenca elreviga suspekto – tiel tiu atingos aprezon de la plena rakontaro.

lb

Neokazinta amo de Lena Karpunina – Serio “Stafeto” n-ro 31 – 149 paĝoj – Eldonis: Flandra Esperanto-Ligo, Antverpeno, 2007

2a Proz-premio en la lastaj Belartaj Konkursoj de UEA 2007. (Aliaj antaŭaj premioj en la samaj Belartaj Konkursoj)

(Lena Karpunina naskiĝis en 1963 en Rusio, plenkreskis en Duŝambeo (Taĝikio) kaj nun vivas en Germanio.)

Ramon Llop

Perado
Un servei de KEA per accidir a l'esperanto amb tota comoditat

estalvia't transferències, comissions i maldecaps

• **Abonaments a revistes**

• **Inscripció a trobades i congressos**

KEA
Apartat 1008
08200 SABADELL
(Vallès Occidental)
93 740 96 36
kea@esperanto.cat

Ĝisdata metodiko

Ramon Perera

Malgraŭ abundo de instruaj metodoj, novaj cirkonstancoj konsilas novajn aŭ adaptitajn metodojn. En Amikoj de Unesko ni pretigis novan kurson (materialojn, ekzercojn...) por adaptiĝi al la novaj sintenoj de la lernantoj. Oni ankaŭ ne forgesu, ke ĝenerale oni ne havas sufiĉe da ekzempleroj de la jam ekzistantaj kursoj aŭ metodoj.

Ni ne celis la *lernadon* de esperanto, sed *interkonatiĝon* kun la lingvo. La kursanoj ne *lernas* esperanton, kompanse ili praktikas jam de la komenco multajn fraz-strukturojn kaj konatiĝas kun relative granda kvanto da vortoj.

Okazas, ke la lernantoj kapablas fari ekzercojn tre variajn sen bezono de multaj antaŭkonoj, sub la nura kondiĉo, ke la ekzercoj estu tiucele preparitaj; tiel ili povas konatiĝi kun multaj elementoj de la lingvo pere de distra praktikado.

La ekvilibro kaj mezuro estis la kriterio por trakti aspektojn de instruado ofte debatitajn. Ekzemple: fronte al la principo “oni uzu nur parol- kaj aŭd- kapablojn”, oni desegnis la kurson tiel, ke la neceso skribi notojn estu minimuma, kvankam en ĉiuj ekzercoj legado rolis grave. Fronte al la principo teorio malpermesita, oni donis teoriajn klarigojn en konciza formo en la momento kiam la bezono aperis.

La ĉefaj principoj estis:

- fidi la perceptemon de la lernantoj, sekve ne tuj klarigi tion, kio espereble povas esti intuicie komprenita;
- tuj enkonduki diverstipajn ekzercojn por praktikigi interparoladon, aŭdan komprenon, skribadon laŭ diktado, hejman laboron (post la dua sesio);
- nepre eviti enuiĝon;

- doni teoriajn klarigojn: koncize en momentoj de konkreta bezono;

- zorge enkonduki la senenhavajn vortojn (ekzemple: kiam, el), kiuj estas tre malsamaj el la vidpunkto de lernado ol la enhavaj (ekzemple: kulero, hundo);

- disdoni skriban materialon en ĉiu sesio kun la kurantaj enhavoj, tiel ke la partoprenantoj preskaŭ ne bezonas skribi notojn;

- ligite al la antaŭa principo, la atento de la kursanoj ne direktiĝas al la traktotaj instru-unuoj ĉar ili ne havas *libron* por la tuta kurso (kio havas kaj avantaĝojn kaj malavantaĝojn); kompanse ili ĝuas ĉiumomente la necesan skribitan materialon kaj ĉiam posedas ĝisdatan materialon de la partoprenitaj sesioj.

La antaŭaj principoj ne estas novaj, eble la novaĵo kuŝas en la maniero kombini ilin kaj adapti la rezulton al la kalendaro: ses duhoraj sesioj dum ses sinsekvaj semajnoj. Ne novaj estas ankaŭ la plejparto de la modeloj uzataj por krei diversajn ekzercojn.

La interparoladon ni praktikis pere de la *valencia metodo* (BEKkurso, Dennis E. Keefe). Oni disdonas al la lernantoj liston da rilataj demandoj, unu lernanto proponas la unuan demandon al apudulo, tiu ĉi respondas kaj proponas la duan demandon al sekva apudulo ktp. Por fari tiun ekzercon oni arigas la kursanojn en grupetojn de inter du kaj kvar homoj, tiel multobliĝas la nombro da lernantoj kiuj praktikas samtempe. Kiam oni finas la liston, oni ripetas ĝin en la sama grupeto, sed en alia senco, tiel ke ĉiu kursano faras kaj respondas malsamajn demandojn ol antaŭe. La konsiston de la grupetoj oni ŝanĝas de tempo al tempo. Estas unu diferenco inter la originala metodo kaj nia versio. En la originalo, homoj devas respondi sen legi la deman-

don, kun la celo akiri *profesian fluecon*; en nia praktiko, homoj rajtas samtempe legi la aŭditan demandon, ĉar la celo ne estas nepre *lerni sed konatiĝi kun*.

Alia ekzerco estas senpere inspirita en la Ĉe-metodo. Oni proponas al la partoprenantoj flagojn de konataj landoj (niakaze Andaluzio, Eŭskio, Galegio kaj Okcitanio),

- demando: *ĉu vi ŝatas vojaĝi?*
- respondo: *jes, mi vojaĝos al ...*
(kaj samtempe oni prenas la bildon).

Oni aldonas kvar bildojn kun pejzaĝoj vintra, printempa, somera kaj aŭtuna. Kun la sama demando,

- respondo: *jes, mi vojaĝos al ... dum ...*
(ktp).

Oni aldonas pliajn kvar bildojn: biciklanto, rajdanto sur ĉevalo, vojaĝanto sur skotero kaj aŭtomobilo. Ankaŭ samdemande,

- respondo: *jes, mi vojaĝos al ... dum ... per ...*

Aldoninte *kun*,

- respondo: *jes, mi vojaĝos al ... dum ... per ... kun* (alia kursano)

Tiu ekzerco povas naskiĝi kaj kreski dum pluraj sesioj (du estas bona nombro) kaj donas al la lernantoj senton de majstrado de la lingvo.

Jam en la dua sesio, kaj en ĉiuj sekvaj, oni faras diktaĵon. La unua tuŝas nur vortojn konatajn de la antaŭa sesio. Ekzemple: *bonvolu, ĉapelo, nulo, krajono, planko*.

Ankaŭ en tiu sama sesio oni proponas la unuan hejman laboron. Oni povas mendi tradukon:

**La kursanoj ne lernas
esperanton, kompense
ili praktikas jam de
la komenco multajn
fraz-strukturojn kaj
konatiĝas kun relative
granda kvanto da vortoj**

- Traduii (doneu l'equivalent): de color groc, armari, aquí ho té, de quina qualitat, tingui l'amabilitat, preguntar.

Peti frazojn:

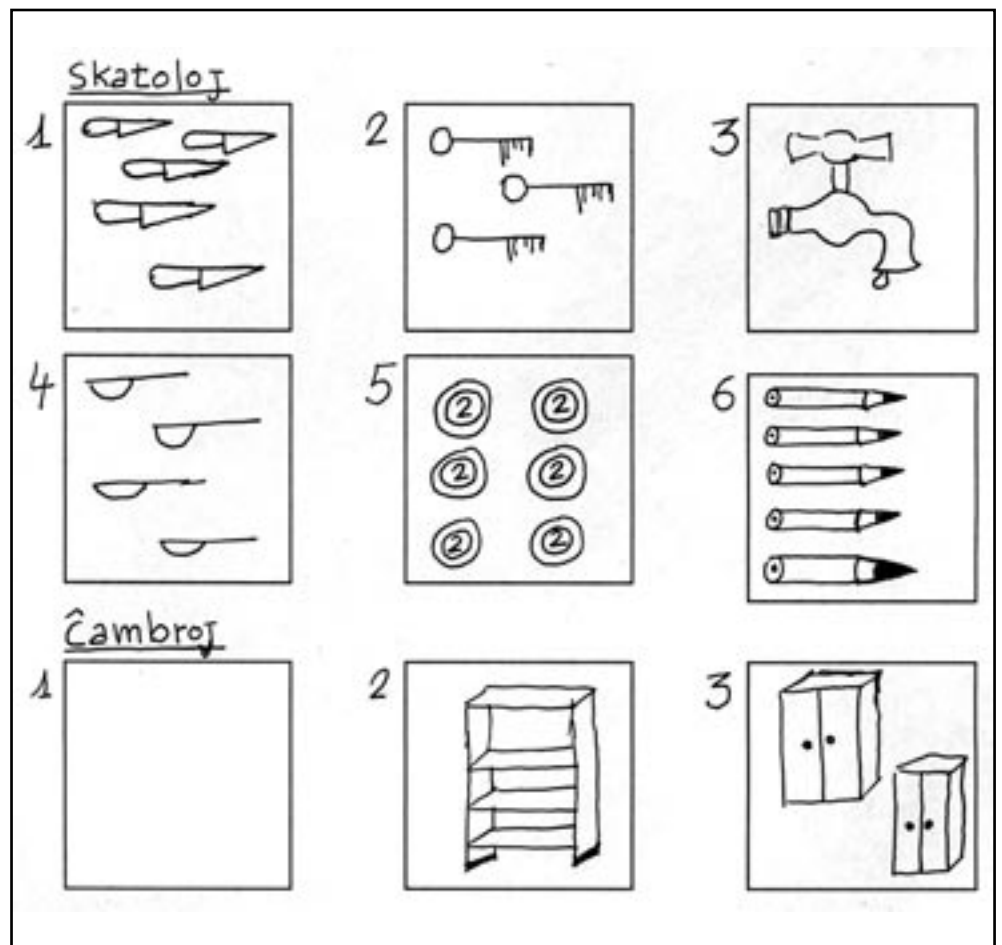
- *Escriuiu sis frases sobre el model: Bonvolu montri la plankon (pistes: Bonvolu montri la muron / Bonvolu tuŝi la tablon).*

Aŭdan komprenon ni praktikis per ekzerco ŝajne ne konata antaŭe. Oni bezonas surbendigitajn kantojn klare prononcatajn (bedaŭrinde ne abundas) kaj kun frazoj ne tro komplikaj (prefereble), ekzemple "Ni tostu la verdan fortunon" el la kompakt-disko

samtitola (kantita de Georgo Handzlik). Oni disdonas liston da vortoj el la kanto kaj oni petas marki la vortojn kiam oni aŭde rekonas ilin. Tiajn ekzercojn ni faris ekde la dua sesio; la kursanoj ŝatis ilin kaj samtempe praktikis aŭdan komprenon kaj ekkonis esperantan kulturon.

Alia ekzerco, ne antaŭ la tria sesio, uzas la valencian metodon sur bildaro originala. Nia bildaro ebligas diversajn demandojn, iujn pli simplajn, aliajn pli kompleksajn. La pli kompleksaj utilas por enkonduki kelkajn *senhavaĵajn vortojn*.

Specimeno de la demando simpla:

- 1 Ĉu la krano estas en skatolo 3?
- 2 Ĉu la kraĵonoj estas en skatolo 6?
- 3 Ĉu la tranĉiloj estas en skatolo 4?
- 4 Kio estas en skatolo 4?

ktp.

La gravecon de *ne enuiĝo* mi komprenis en kurso de la angla en irlanda universitato: La

ekzercoj estis distraj kaj variaj kaj en la sama mateno instruis du profesoroj. Kvankam la ekzercoj de ĉiu instruisto estis malsamaj, la ĝenerala stilo estis unueca. Posttagmeze okazis akcesoraj kursoj kun tria instruisto.

Per la antaŭa skribaĵo, ni celis prezenti kelkaj erojn de nia laboro kaj peti komentojn kaj kritikojn. □

ve de la portada

Drets lingüístics i drets humans

L'esperanto va ser ideat en unes circumstàncies notablement diferents, però també extremes: per un membre d'una minoria nacional i religiosa per tal de superar les discriminacions que patia diàriament. Zamenhof, l'iniciador de l'esperanto, va créixer una societat multicultural i multilingüe, en què el seu grup —el jueu— era estigmatitzat per tots els altres. Va viure un dels períodes amb les persecucions antisemites més ferotges de l'Imperi rus, amb mesures administratives contra ells (que li van impedir acabar els seus estudis de medicina a Moscou) i que van acabar amb un seguit de pogroms en diferents localitats, incloent-hi la seva ciutat natal. Amb aquest bagatge, va idear una llengua neutral per tal d'assolir una igualtat de drets entre els diferents pobles i es va lliurar a aquest ideal al llarg de tota la seva vida.

No tothom en el moviment esperantista, però, va sentir la utilitat de l'esperanto de la mateixa manera. Tot i que una part molt considerable dels primers esperantistes van ser jueus i polonesos, en estendre's a França, l'esperanto va ser vist des d'altres perspectives. Per a uns era sobretot una nova tecnologia, creada per la ciència lingüística, que facilitava el comerç i el turisme a escala mundial; per a d'altres, més endavant, esdevindrà un instrument de comunicació del proletariat d'arreu del món, per a afavorir la seva solidaritat de classe, en oposició a una ideologia nacionalista atida i manipulada pel capital.

Aquestes diferents sensibilitats han estat i continuen presents d'una manera o altra en el conjunt de l'esperantisme internacional i, en particular, en el català. Durant els anys 1990, però, un procés de reflexió en el si del col·lectiu va, en certa manera, retornar als orígens, la qual cosa va cristal·litzar el 1996 amb l'aprovació del Manifest per la Llengua Internacional Esperanto durant el Congrés Universal Esperanto celebrat a Praga. En aquest text, el moviment esperantista, ja llargament compromès en la defensa de la pau i dels drets humans, vincula drets lingüístics i drets hu-

CHIARA FORTUNATO

Guillem Sevilla i Joan Inglada en una de les discussions sobre la identitat de l'Associació.

mans i es postula com a ferm defensor dels drets lingüístics.

En la línia d'aquest plantejament, al llarg de l'any 2007 han tingut lloc en el si de l'Associació Catalana d'Esperanto un seguit de discussions per a assolir un text que fixi la posició de l'entitat sobre els drets lingüístics, concretant-los en una societat com la catalana, en què conviuen persones amb orígens diferents i on la llengua autòctona pateix moltes dificultats per a assolir la plena normalització.

Després d'un seguit de discussions, algunes d'elles públiques, un primer esborrany va ser redactat per una comissió, que va ser publicat en català i en esperanto la passada tardor per tal de recollir millores, tant d'esperantistes catalans com d'altres països. Així, després d'un seguit de diferents esborranys, l'assemblea va aprovar el proppassat 1 de març el text definitiu dels objectius, valors i principis de l'Associació, que a continuació us reproduïm.

Al llarg de l'any 2007 han tingut lloc un seguit de discussions per a assolir un text que fixi la posició de l'entitat sobre els drets lingüístics, concretant-los en la societat catalana, en què conviuen persones amb orígens diferents i on la llengua autòctona pateix moltes dificultats

Objectius, valors i principis de l'Associació Catalana d'Esperanto

L'Associació Catalana d'Esperanto vol expressar els seus objectius, valors i principis. La nostra acció es basa en l'aplicació dels drets reconeguts en la Declaració Universal de Drets Humans, en la Declaració Universal de la Diversitat Cultural, en la Declaració Universal de Drets Lingüístics i en el Manifest de Praga, sorgit dins l'àmbit de la comunitat esperantista. Per tal d'assolir els nostres objectius, com a part viva del poble, treballem conjuntament amb el teixit social del país, així com col·laborem amb les institucions, sense perdre la nostra independència i identitat.

Objectius de l'Associació

a) Promoure en l'àmbit dels territoris de llengua catalana l'esperanto, com a llengua auxiliar internacional neutral, com la millor opció de democràcia lingüística, que garanteix els valors dels drets lingüístics, de la diversitat lingüística i del dret a la comunicació plena entre persones de llengües diferents

b) Promoure en els territoris de llengua catalana l'ús de la llengua pròpia i difondre la cultura catalana arreu del món i el coneixement d'altres cultures per mitjà de l'esperanto

Valors de l'Associació

a) Els drets lingüístics, entesos com a complement indissoluble dels drets humans

b) La diversitat lingüística, entesa com a una part essencial de la diversitat cultural

c) El dret a la comunicació plena entre persones de llengües diferents, com a mitjà de superació dels prejudicis vers la cultura de la pau

Principis de l'Associació

En la nostra promoció dels drets lingüístics considerem que:

- Els **drets lingüístics**, desenvolupats a partir dels **drets humans**, són un element cabdal de la llibertat i la pau.

- La **igualtat de drets lingüístics** dels individus i de les comunitats és fonamental per a aquest objectiu. Res no ha de fer considerar que hi ha idiomes més aptes que altres per a determinats usos, tot i que els estrats socials més privilegiats de les comunitats hegemòniques i de les assimilades sovint indueixen a molts a creure-ho pel seu poder econòmic, polític i militar o pel seu prestigi.

- La **diversitat** és garantia de riquesa cultural. Les innombrables formes de fer i de dir formen part del **patrimoni comú de la humanitat**, tresorejat durant milers d'anys. Volem contribuir a la preservació de la diversitat cultural i, en particular, de la lingüística.

- La **comunicació** entre les diferents col·lectivitats és necessària per a un coneixement mutu, que ajuda a la llibertat de cadascuna d'elles, la qual cosa és fonament de **pau**. La fluïdesa de comunicació entre les col·lectivitats incrementa el sentiment de **solidaritat** i alhora facilita que les diferents cultures s'enriqueixin mútuament. Volem contribuir al fet que els fluxos d'informació esdevinguin veritablement **multilàters**.

- Considerem insuficient la pretensió de corregir el quasi **monopoli d'una llengua nacional** en la comunicació mundial per un **oligopoli d'unes quantes llengües**.

- Considerem la divisió conceptual i valorativa entre llengües internacionals, nacionals i regionals una manifestació d'**imperialisme lingüístic**. Una llengua neutral, com l'esperanto, pot fer de **pont**, afavorint i palesant la plena igualtat de les llengües.

- L'ús d'una llengua auxiliar internacional neutral, o *interllengua*, no ha d'influir de forma negativa en els usos diaris de les comunitats lingüístiques i s'ha de reservar, mitjançant la conscienciació adequada i unes polítiques lingüístiques adients, per a funcions específiques, per no malmetre l'**equilibri ecològic** entre aquelles. Tot allò que puguin fer les llengües locals, no ho ha de fer la interllengua global.

- Per a contribuir a aquest equilibri, considerem necessària una **discriminació positiva** per a aconseguir la normalització lingüística de les llengües minoritzades en el seu àmbit o territori propi i així defensar la diversitat lingüística. Així mateix, reivindicuem el dret a l'aprenentatge de la llengua materna dels immigrants, incloent-lo en el dret a la mobilitat de les persones.

- L'ús d'una interllengua neutral al costat de la pròpia, no exclou sinó que afavoreix

el d'altres llengües gràcies a l'estalvi de temps en l'aprenentatge d'una llengua pont i a la difusió de la consciència d'igualtat, valoració i respecte per la diversitat lingüística: creiem convenient **promocionar l'aprenentatge de llengües estrangeres**, especialment les properes geogràficament i culturalment. El **poliglotisme passiu** és una bona opció per a permetre la comprensió de més llengües, sense malmetre la pròpia.

- L'ús d'una interllengua neutral i fàcil és important, però no suficient per si sol. Si bé és una demostració pràctica de la igualtat entre les llengües i constatem que aquesta visió equitativa arrela en bona part dels parlants de l'esperanto, considerem que **és important continuar educant en els valors de la diversitat i de la igualtat de drets, en particular dels lingüístics**.

Barcelona, 1 de març de 2008

Els enemics diuen que és la llengua de l'infern

Aniré al cel amb la meua llengua

Hask Javed

Una de les principals llengües del món és el paixtu o pakhtu, amb entre 40 i 50 milions de parlants. El nom de la llengua ve del grup ètnic, anomenat *paštūn* (پشتون) o *paxtūn* (پختون). Els paixtus són la societat segmentària més gran del món, amb 60 tribus principals i més de 400 subclans. Les regions amb un nombre més important de paixtus o parlants de paixtu són al Pakistan (amb uns 28 milions, que sumen el 15,42% del total de la població) i a l'Afganistan (més o menys 14 milions o un 52% de la població). Segons alguns estudis, un nombre important de paixtus que van emigrar de l'Afganistan (vora 10 milions) viu a l'Índia, a l'estat d'Uttar Pradesh, tot i que han oblidat la llengua i no n'hi ha xifres oficials exactes. El paixtu és la 33a llengua del món en quantitat de parlants i, juntament amb el dari, és una de les dues llengües oficials a l'Afganistan, a més de ser la llengua pròpia de la província nord-occidental del Pakistan (NWFP). És un idioma indoeuropeu que pertany al subgrup de la branca indoitàlica i té relacions lèxiques amb el sànscrit. Segons vaig sentir dir a un expert alemany, el paixtu és “la filla de l'avèstic”, la llengua de la religió del zoroastrisme i germana del sànscrit, tot i que encara ningú no en sap els orígens. La llengua paixtu té un vocabulari molt ric.

Els paixtus han tingut diferents regnes en la seva història, com l'imperi *sori*, *qori* o *durranita*..., però a causa de la discriminació patida, la seva llengua no ha tingut un paper rellevant, per tal com el persa exercia de *lingua franca* emprada per a comunicar-se. Tot i així, els paixtus han continuat fins ara enraonant en la seva pròpia llengua. Cap al

KEITH STANSKI

Els paixtus són la societat segmentària més gran del món, amb 60 tribus principals i més de 400 subclans.

segle VI els àrabs anomenaven el paixtu “la llengua de l'infern”, perquè els paixtus –que en aquells temps ja havien anat a Aràbia i abraçat l'islam– no parlaven l'àrab. El motiu és que els paixtus mai no han acceptat les cultures forasteres, inclosos els seus idiomes. Per als àrabs, però, la seva llengua és “la millor i la més sagrada” i justifiquen aquesta afirmació en el profeta de l'islam.

Al Pakistan no es permet als infants l'ensenyament en la seva llengua i han d'estudiar o en urdú o en anglès, perquè els paixtus s'oposaven a la partició de l'Índia i són els

Al Pakistan no es permet als infants l'ensenyament en la seva llengua, perquè els paixtus s'oposaven a la partició de l'Índia. El mateix succeeix a l'Afganistan

Un dels problemes més importants és l'actual "guerra contra el terrorisme" que ha caigut sobre les zones paixtus. Només a Kandahar s'han tancat 154 escoles en els dos darrers anys

principals rivals dels panjabis, el grup ètnic més gran en aquell país i l'hegemònic en el govern central. Els panjabis diuen als paixtus: "Vosaltres sou *xān* (el títol atorgat als paixtus al Pakistan i l'Índia i que vol dir ric) i no heu d'estudiar." El mateix succeeix a l'Afganistan.

A les acaballes de la dècada de 1920, quan es va iniciar el sistema educatiu modern a l'Afganistan, va començar una altra manera d'oposició a la llengua paixtu: com la família reial parlava persa, alguns se'n reien i afirmaven que no calia aprendre paixtu. Alguns enemics del paixtu diuen als seus parlants: "Si la família reial pertany al vostre grup, no us cal estudiar i rebre ensenyament, podeu fer allò que us sembli." O poden dir que els paixtus són pagesos o nòmades, que han de llaurar la terra o anar a pasturar les ovelles. I, tan bon punt els paixtus no accepten ordres i normes alienes, els contraris diran: "Si us formeu, haureu d'anar a treballar a una oficina... Com podreu? No va contra el vostre honor fer feines per a un altre?". I allò més xocant és quan els paixtus han de sentir: "Si els vostres fills o les vostres filles s'eduquen, no us obeiran, no us faran cas i es tornaran contra vosaltres."

Quan els nens i les nenes paixtus van començar a anar a escola, només hi havia un grupat de persones qualificades per a impartir l'ensenyament en la seva llengua i per això van haver de fer-ho en persa. I aquesta situació va continuar fins a la dècada de 1960. En aquell moment, quan els paixtus van reivindicar el dret a l'ensenyament en la llengua pròpia i el govern va crear l'Acadèmia Paixtu, se'ls va acusar de nacionalistes, feixistes, retrògrads, contraris a la unitat de l'Afganistan i expressions per l'estil.

Amb la invasió russa a l'Afganistan a la fi de la dècada de 1970, prop de quatre milions d'afganesos van fugir cap al Pakistan, la majoria dels quals eren paixtus. I un cop allà –juntament amb erudits d'altres ètnies afganeses– la majoria dels intel·lectuals paixtus, com ara Sayed Bahauldin Majroh i molts d'altres, van ésser assassinats indirectament pel govern pakistanès.

Un dels cops més forts el va rebre la llengua després del 1996, quan els talibans van prendre el poder en nom dels paixtus (tot i que només aplicaven polítiques instrumen-

tals del govern panjabi del Pakistan). Sota el seu govern van dur a terme pràctiques tan aberrants que, en concloure el seu domini, cap paixtu no gosava d'exigir el més petit dels drets essencials.

A més del fet, com s'ha esmentat abans, que pocs paixtus poden escriure en la seva pròpia llengua, a hores d'ara gairebé no es poden trobar especialistes que ensenyin en paixtu a les universitats, als instituts... I si un estudiant reclama ensenyament en paixtu o un professor prova d'impartir classes en aquest idioma, la resposta serà: "No hi ha materials científics en paixtu, per això no es pot estudiar en aquesta llengua."

Un problema afegit és la manca d'instituts d'ensenyament secundari a les regions paixtus. A la província afganesa de Qazni, només hi ha un institut a Moquor, districte de majoria paixtu. A la mateixa província, al districte de Jaqori, de majoria hazara, hi ha dotze o tretze instituts. Hi ha també només dues universitats a les províncies paixtus (Kandahar i Jalalabad), mentre que n'hi ha un total de cinc a les províncies amb altres majories ètniques (Bamian, Takhar, Badakhxan, Kapisa i Mazar-e Sharif).

Un dels problemes més importants –jo l'anomenaria discriminació contra la llengua paixtu i genocidi contra els seus parlants– és l'actual "guerra contra el terrorisme" que ha caigut sobre les zones paixtus. Només a Kandahar, la fortalesa dels paixtus, s'han tancat 154 escoles en el decurs dels dos darrers anys i un nombre semblant ha estat cremat o dinamitat pels extremistes. A Kandahar, després de tretze anys, quinze noies van aconseguir acabar l'ensenyament secundari el 2005. A Helmand, una altra àrea poblada per paixtus, dos petits estudiants van ser executats davant els companys de classe, per evitar que la resta vagi a escola. Al Pakistan igualment, la guerra és a les zones paixtus: Swat, Bajaur, Waziristan del Nord i del Sud...

I així és com s'ha enganyat els paixtus i com la seva majoria roman analfabeta. Per tal que altres pobles i altres llengües puguin dominar els paixtus.

Traducció: Arturo Romero

Creació i evolució de la llengua esperanto

Hèctor Alòs i Font

En el seu famós Curs de Lingüística General, Ferdinand de Saussure subratlla la inevitabilitat del procés de canvi en les llengües i, per recalcar-ne més la força, pronostica també que, si una llengua planificada se socialitza, inevitablement evolucionarà igual que qualsevol altra llengua: “Passat el primer moment, la llengua [esperanto] entrarà molt probablement en la seva vida semiològica; es transmetrà per lleis que no tenen res de comú amb les de la creació reflexionada i ja no es podrà tornar endarrere” (Saussure 1969: 111). Cent vint anys d’evolució de l’esperanto han demostrat que el fundador de la lingüística moderna va encertar. Per demostrar-ho, veurem en quins aspectes fonamentals ha evolucionat l’esperanto i ens demanarem quins factors l’han fet canviar. Això ens farà plantejar si hi ha elements pel quals l’evolució de l’esperanto pugui resultar diferent de la d’altres llengües vives, la qual cosa ens portarà a intentar respondre a una pregunta que sovint es fan els qui no parlen la llengua: l’esperanto es dialectalitzarà i acabarà dividint-se?

Comencem, però, llançant una pregunta potser agosarada: és realment Zamenhof el creador de l’esperanto? Ell mateix rebutjava aquesta apel·lació i demanava que, en tot cas, se’l considerés l’iniciador de la llengua, ja que aquesta era el producte del conjunt dels seus usuaris. Una visió purament numèrica dels diccionaris més importants de la història de l’esperanto semblen donar-li la raó. L’anomenat *Primer Llibre*, l’obra fundacional de l’esperanto publicada per Zamenhof el 1887, contenia un diccionari amb 904 arrels¹. No obstant això, el seu *Diccionari Universal*, del 1894, presentava ja vora 2.600 arrels i el *Diccionari d’Esperanto* de Kabe² (el 1910), unes 5.000 arrels. Ja després de la mort de Zamenhof, el *Diccionari Complet*, publicat el 1934, contenia 6.902 arrels, mentre que el *Diccionari Complet Il·lustrat* de 1970 en tenia 15.250. L’última revisió d’aquest diccionari, editada el 2002, arriba ja a 16.780 arrels. Així, doncs, sembla que el lèxic de l’esperanto s’ha multiplicat per tres des de la mort de Zamenhof, ara fa 90 anys.

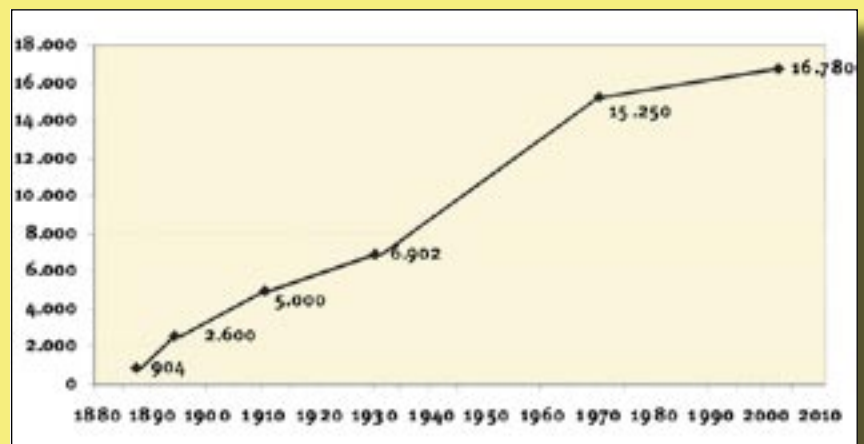
El creixement del lèxic resulta molt considerable, però és conegut que les paraules són la part més mutable d’un idioma. Hi ha canvis en l’estructura més profunda de l’esperanto? En què difereix l’estructura de l’esperanto de fa cent anys amb l’actual?

En què ha canviat?

Trobem, de fet, en esperanto canvis en tots els terrenys: fonètic, morfològic, sintàctic i semàntic.

En la fonètica, trobem una evolució des de ben aviat a la llengua en el desús del fonema /x/ (corresponent a la lletra *ĥ* de l’esperanto)³. Aquest so s’ha substituït gairebé sempre per /k/, probablement per la dificultat per a molts parlants d’oposar els fonemes /x/ i /h/ (respectivament, la jota castellana i la hac aspirada anglesa). Així, mots com *arĥivo* o *ĥemio* (respectivament:

Evolució quantitativa del lèxic en els diccionaris d’esperanto

Saussure subratlla la inevitabilitat del procés de canvi en les llengües i pronostica també que, si una llengua planificada se socialitza, inevitablement evolucionarà igual que qualsevol altra llengua. Cent vint anys d’evolució de l’esperanto han demostrat que va encertar

‘arxiu’ i ‘química’) han esdevingut en la llengua corrent actual *arkivo* i *kemio*. En alguns casos, aquest canvi fonètic automàtic no s’ha pogut realitzar per la tendència de l’esperanto a evitar les homonímies, la qual cosa ha provocat que mots com *ĥoro*, *ĥolero* o *ĥino* (respectivament: ‘coral’, ‘còlera’ –malaltia– i ‘xinès’) han evolucionat a *koruso*, *kole-*rao** i *ĉino*. El canvi no és total, sinó que el fonema encara es manté, sobretot en topònims i en l’ús de parlants lingüísticament conservadors⁴.

L’aspecte més rellevant del canvi lingüístic és el morfològic. Per una banda, hi ha una tendència notable a la caiguda d’afixos⁵ en determinades paraules. Inicialment, els estilistes van advertir del sobreús dels afixos *-ad* i *ek-* per indicar, respectivament, l’aspecte imperfectiu i perfectiu (bàsic en les llengües eslaves, els parlants de les quals representaven un nombre considerable dels primers esperantistes). Així, avui en dia els verbs es conjuguen habitualment sense indicar l’aspecte de l’acció, al mateix temps que l’ús dels temps compostos s’ha reduït considerablement, a imitació de l’ús de Kabe i Zamenhof. La caiguda d’afixos en l’ús habitual (escrit i parlat) no sols afecta els verbs, sinó que és més general, particularment amb els sufixos *-ad*, *-aĵ* i, en menor mesura, *-ec* (*beleco* > *belo*, ‘bellesa’). Així, en la llengua actual és habitual trobar mots com *organizo* (‘organització’), en comptes de la distinció clàssica entre *organizado* i *organizaĵo* (respectivament, l’acció i l’efecte d’organitzar).

Alguns dels anomenats afixos des de l’inici de la llengua ja es comportaven com qualsevol “arrel”: és a dir, que amb el sufix *-ebl* (‘possible’) es construïa *eble* (‘possiblement’), anàlogament a com amb *bel* (‘bell’) es fa *bele* (‘bellament’). Així, doncs, la possibilitat existia i ja era descrita en el Primer Llibre, que ja advertia de l’arbitrarietat de la divisió entre arrels, afixos i terminacions, i aquest fet l’ha evidenciat la pràctica, en generalitzar-se l’ús dels afixos com a elements principals de mots. És habitual trobar ara, especialment en la llengua parlada informal, formes com *ino*, *male*, *aĵo*, *eco*, *eki* (respectivament: ‘dona’,

‘contràriament’, ‘cosa’, ‘propietat, qualitat’, ‘començar’), a partir de *-in*, *mal-*, *-aĵ*, *-ec*, *ek-*. Aquest ús crea fins i tot noves formes analítiques oposades a les clàssiques, com *igi manĝi* en comptes de *manĝigi* (‘fer menjar’).

Trobem, en canvi, formes verbals més sintètiques en els temps compostos: *estus dezirinta* (‘hagués desitjat’) > *dezirintus*. Aquest fenomen sembla una cas d’un ús més general, la creació de formes verbals sintètiques en estructures de còpula seguida d’adjectiu: *estas bela* (‘és bonic’) > *belas*. Es tracta de formes utilitzades ja en la poesia clàssica en esperanto (particularment en Grabowski⁶), que actualment sovintegen en la llengua juvenil col·loquial.

La conversió d’elements perifèrics a principals dels mots no ha afectat només els afixos, sinó també les terminacions *o*, *a*, *e*, *j*, *n*, *as*, etc. (habitualment considerats en els llibres de text com a meres marques morfològiques de, respectivament, substantiu, adjectiu, adverbi, plural, acusatiu, present, etc.⁷). Fins ara, però, aquest pas gairebé només s’ha esdevingut en la terminologia gramatical. Així el *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko* (Manual Complet de Gramàtica de l’Esperanto), la primera edició del qual és de 1994, ha popularitzat termes com *o-vorto*, *a-vorto* i *e-vorto* per, respectivament, les formes clàssiques *nomo*, *adjectivo* i *adverbo*. En aquests mots les terminacions es comporten com qualsevol altre morfema i poden compondre’s amb altres en qualsevol posició, com ara amb *vort* (‘paraula’). També alguns autors utilitzen, en el registre literari, *o* com a mot independent amb el sentit ‘objecte abstracte’, evidenciant més i més que la distinció habitual que fan els llibres de text de l’esperanto entre arrels, afixos i terminacions no s’ajusta a, com a mínim, l’ús actual de la llengua (tal com ja advertia el professor Szerdahelyi des de la càtedra d’esperanto de la Universitat Eötvös Lóránd de Budapest als anys 1970).

El nombre d’afixos s’ha també incrementat, tal com s’ha esdevingut amb el lèxic general, amb nous elements com *retro-*, *-end*, *-iz* o *-oz*, essent el més pro-

ductiu el sufix *-i* per a països, de manera que la forma clàssica *Katalun/uj/o*⁸ (Catalunya) ha esdevingut pràcticament obsoleta i ha estat substituïda per la forma *Katalun/i/o*, més propera a la majoria de llengües europees.

Mentre que en aquests casos, els neologismes són manlleus, notem que també en esperanto les analogies resulten un potent mecanisme en la seva evolució. Així s’han creat les noves formes de participi *-unt/-ut* (respectivament, els participis actiu i passiu condicionals), creats per analogia de les terminacions verbals *-as*, *-is*, *-os*, *-us* (que corresponen respectivament al present, passat, futur i condicional) i dels participis *-ant/-at*, *-int/-it*, *-ont/-ot* (que corresponen respectivament als participis actius i passius del present, passat i futur). Així la llengua actual utilitza paraules com *murdunto* (‘presumpte assassí’), de la mateixa manera que les formes clàssiques *murdinto*, *murdanto*, *murdonto* (respectivament: ‘el qui ha assassinat’, ‘el qui assassina’ i ‘el qui assassinarà’).

Sintaxi

Els canvis en la sintaxi de les llengües són més lents i difícils de percebre que els del lèxic o la morfologia. En això tampoc, lògicament, l’esperanto no és cap excepció. Podem, però, assenyalar algunes tendències pròpies.

Notem un ús més sovintejat d’adverbis. En l’esperanto clàssic s’utilitzaven normalment tant formes com ‘*mi veturas per trajno*’ (‘viatge en tren’), com ‘*mi veturas trajne*’ – la segona, amb una forma adverbial amb clares analogies amb el cas instrumental de les llengües eslaves. Trobem actualment, però, un ús més freqüent de formes adverbials, que permeten una major síntesi: per exemple, expressions com ‘*malsata kiel lupo*’ (‘afamat com un llop’) sovint es troben actualment com ‘*lupe malsata*’, especialment per escrit.

Aquesta tendència cap a la síntesi, que ja hem assenyalat en diversos casos, i particularment en la verbalització d’adjectius, també es troba en expressions més com-

plexes com l'esmentat *'mi veturas per trajno'*, que, sobretot en el parlar col·loquial però sovint també en la literatura (tant prosa com poesia), esdevé *mi trajnas*.

Per altra banda, a cavall entre els canvis sintàctics i l'aparició de nou lèxic, podem comptar l'aparició de noves preposicions. L'amplitud d'usos de la preposició *de* ja va propiciar des de ben aviat l'aparició de la preposició composta *ekde* (amb l'afegit del prefix *ek-*, 'inici d'acció', amb el sentit temporal de 'des de'). També a causa de la polisèmia de la preposició *de*, expressions com *'la akcepto de la prezidanto'* ('la recepció del president') resulten, com en català, ambigües. Per al sentit actiu ('la recepció per part del president') es va començar a utilitzar la locució *fare de*, i posteriorment l'arrel *far*⁹ (*'la akcepto fare de la prezidanto'*, *'la akcepto far la prezidanto'*). L'ús d'aquesta preposició ha estat desaconsellat per l'Acadèmia de l'Esperanto, però sembla arrelada en els hàbits lingüístics. En tots aquests casos, però, les noves preposicions no han substituït els antics usos, sinó que hi conviuen: l'ús de *de* com a *ekde*, *fare de* o *far* continua essent enterament habitual¹⁰.

Semàntica

El significat dels mots en esperanto resulten a vegades un parany per als esperantistes catalans, perquè, malgrat el seu lèxic majoritàriament d'arrel llatina i romànica, alguns camps semàntics corresponen més al rus que al català. Aquest fet sens dubte es deu al pes fonamental de Zamenhof i dels esperantistes russos i polonesos en el període inicial de la llengua. Tanmateix, res no és immutable i els significats també evolucionen. El cas amb una major repercussió en l'esperanto ha estat el lliscament del significat del verbs *ami* i *ŝati* de l'esperanto clàssic. Inicialment el verb *ami* tenia els usos del verb *aimer* del francès: tant es deia *'mi amas miajn gepatrojn'* com *'mi amas ĉokoladon'* (respectivament: 'estimo els meus pares' i 'm'agrada la xocolata'). Aquests usos es van diferenciar i, anàlogament als verbs anglesos *to love* i *to like*, es va generalitzar l'ús del verb *ŝati* en formes com *'mi ŝatas ĉokoladon'*. *Ŝati*, però, ja tenia el significat de 'apreciar' i aquest nou significat va fer desplaçar els usos antics amb aquest sentit cap el neologisme *aprezi* (Valén 2004: 63-64).

SIDERIO BOSCA

Formes utilitzades ja en la poesia clàssica en esperanto, actualment sovintegen en la llengua juvenil col·loquial.

Lèxic

Aprezi és un cas clar de l'increment del lèxic de l'esperanto de què hem parlat abans. En la majoria dels casos, com en aquest, les noves paraules s'incorporen com a manlleus d'altres llengües. A diferència de llengües com el català, però, on les incorporacions lèxiques es donen majoritàriament en el vocabulari tècnic-científic i en l'argot, l'esperanto ha incorporat un gran nombre de paraules d'ús comú. Entre aquests mots resulten significatius els manlleus (no poques vegades de la llengua planificada *ido*) que es van incorporar a la llengua literària per incrementar la sinonímia o els matisos (en particular, de mots habitualment compostos a partir del prefix *mal-*, 'contrari': *malvarma* / *frida*, *maldoĉa* / *amara*, etc., però també: *malmultekosta* / *ĉipa*). És notable, però, una major tirada de la llengua parlada cap a formes compostes que la llengua escrita, particularment la literària.

Justament, el nou lèxic pot venir en forma de noves arrels o de mots compostos. Sovint l'esperanto tendeix a bandejar formes compostes complexes per a termes d'ús comú, com l'arcaic *hom/lev/il/o* (literalment: 'instrument per a aixecar persones'), que ha donat pas al manlleu *lift/o* ('ascensor'), tot i que estan totalment establerts mots com-

Els canvis en la sintaxi de les llengües són més lents i difícils de percebre que els del lèxic o la morfologia. En això tampoc, lògicament, l'esperanto no és cap excepció

postos amb els anomenats afixos, com *frostligillo* ('congelador') o *fridujlo* ('nevera')¹¹. Tot i això, la llengua tendeix més i més a adoptar una sola arrel i a compondre mots a partir d'aquesta: per exemple, en generalitzar-se l'ús dels ordinadors, en els anys 1980 competien els neologismes *komputer/o*, *komputor/o* i *komputillo/o*. Al cap d'un període de vacil·lacions, l'ús ha generalitzat la tercera opció, forma composta amb l'arrel *komput* i el sufix *-il* ('instrument')¹². D'aquesta manera el mot es genera de forma regular, de la mateixa manera que, per exemple, *komputik/o* ('informàtica'), *komputist/o* ('informàtic') o *komputad/o* ('computació, càlcul informàtic')¹³.

Aquesta preferència per mots compostos regulars ha fet que formes clàssiques manllevades directament de les llengües romàniques estiguin caient en desús, substituïdes per formes generades a partir de les regles de composició de la llengua. Així *nacionalism/o* o *pacifism/o* estan en claríssim retrocés davant de *nacilism/o* o *pacilism/o* (compostos a partir de les arrels *naci-* i *pac-*)¹⁴. Hi ha, de fet, una certa tensió entre dos principis fonamentals de l'esperanto: la regularitat i la internacionalitat¹⁵. Els parlants estan clarament prioritant la primera en detriment de la segona, la qual cosa fa que l'esperanto s'allunyi encara una mica més dels projectes naturalistes de llengües planificades –com l'interlingua– i resulti menys comprensible a primer cop d'ull per a un parlant d'una llengua romànica.

L'esperanto, però, no solament manlleua nous mots, sinó que té creacions pròpies, espontàniament creades pels parlants: de l'abús dels sufixos *-ad* i *-as* per a rimar en els primers anys de l'esperanto, es va encunyar el mot *adasismo*, que el defineix; o del gran estilista i lexicògraf Kabe, que sobtadament va abandonar el 1911 el moviment esperantista, es va començar a utilitzar el verb *kabei*, 'deixar sobtadament el moviment esperantista'. Més dubtosa és l'etimologia de *krokodil* (literalment: 'fer el cocodril'), amb el sentit 'parlar en una altra llengua en una reunió esperantista'¹⁶.

No sols es tracta de la generació de mots per a fenòmens típics de la comunitat esperantista (i, per tant, difícilment manllevables), sinó que també es troben processos espontanis de creació d'argot, especialment amb l'abaratiment dels viatges i la celebració de congressos juvenils internacionals a partir dels anys 1960. Com tots els argots, hi ha una volatilitat considerable de les noves expressions, però notem una especial productivitat del prefix *mal-*, per exemple en formes com *maltrinki* (literalment: 'desbeure') o *malmanĝi* ('desmenjar')¹⁷.

Com ha canviat?

L'esperanto, doncs, canvia exactament igual que ho fa qualsevol altra llengua viva: per l'ús que en fan els parlants i no per decisions acadèmiques. Aquestes segueixen els canvis que fan els parlants i no a l'inrevés. Un exemple prou clar que ho mostra és la discussió generada per la decisió de l'Acadèmia d'Esperanto sobre els mots *Koreo* i *Koreio*. En esperanto, no hi ha una única forma de construir els noms dels països: aquests poden ser el significat bàsic de l'arrel o bé poden compondre's a partir del gentilici. Així tenim dos tipus de parells: *kataluno* > *Katalunio* ('català' > 'Catalunya') i *Kanado* > *kanadano* ('Canadà' > 'canadenc'). L'Acadèmia va sancionar, el 1988, que *Koreo* era el país, de què es creava el gentilici *koreano*, mentre que els parlants (particularment els esperantistes coreans) utilitzaven *koreo* com a gentilici, a partir del qual formaven el nom del país, *Koreio* (Akademio de Esperanto 1994: 61-63). La decisió acadèmica va aixecar una gran polseguera a causa del fet que contravenia l'ús, recolzant-se en una pretesa internacionalitat de la forma proposada. El fet és que els parlants van continuar amb els seus usos i l'Acadèmia va haver de fer marxa enrere de la seva decisió (Akademio de Esperanto 2003).

Per què ha canviat?

L'esperanto, doncs, canvia i ho fa, en el vocabulari habitual, aparentment com qualsevol altra llengua viva: per crea-

ció espontània dels seus parlants. Conviendria, però, plantejar-nos per quines raons s'esdevenen aquests canvis per a confirmar que l'esperanto es comporta com qualsevol llengua viva.

La primera raó que es veu per al canvi lingüístic en esperanto és que el món canvia, i els parlants han de reflectir aquestes novetats en la seva llengua. Així han aparegut els ja referits *komputilo*, *televidilo*, *fridujo* i *frostigilo*. Però no solament hi ha nous estris, sinó també nous corrents ideològics. L'esperanto, per exemple, també s'està adaptant a la sensibilitat actual en molts països occidentals d'evitar el sexisme en el llenguatge. Així, per exemple, un determinat nombre d'esperantistes consideren discriminatòria la forma clàssica *virino* per a 'dona', composta a partir de *viro* ('home') amb el sufix femení *-in*. Així, la forma alternativa que esdevé com més va més habitual és *ino*, nominalització directa del sufix. A més, especialment en els cercles juvenils, no és infreqüent trobar una forma de "discriminació positiva lèxica": l'ús semànticament impropri i amb connotacions humorístiques de *malino* (literalment: 'contrari de dona') per als homes.

Una segona raó per al canvi lingüístic és el desig de diferenciació. Per exemple, entre els esperantistes cada nova generació també sent la necessitat de diferenciar-se dels seus majors, de manera que, com ja ho hem al·ludit, existeix un argot juvenil en esperanto basat en un determinat lèxic específic (com *maltrinki* en comptes de *pisi*) i caracteritzat per una tendència molt marcada cap a formes més sintètiques. Un cas paradigmàtic és l'expressió '*kiomas?*' (verbalització directa del pronom interrogatiu; literalment: 'quineja?') per a demanar l'hora, en comptes de la forma clàssica i més habitual entre els esperantistes de més edat "*kioma horo estas?*".

L'esperanto, però, té una tercera raó, menys corrent, en la seva evolució: la seva aplicació a nous camps. En certa manera, és un tret que comparteix amb les anomenades "llengües menys usades" que gaudeixen d'un procés de normalització: una llengua com l'èuscar s'ha

hagut de crear no solament un corpus lèxic per a física, química i matemàtiques, sinó també tot un registre literari¹⁸. L'esperanto, en els seus 120 anys de vida, no solament ha hagut de seguir el mateix procés, sinó que fins i tot s'ha hagut de crear els registres orals: probablement la diferència essencial entre l'esperanto amb la resta de llengües viues és que, a l'inrevés de les altres, ha partit de l'escrit per crear l'oral.

Continuarà evolucionant?

Si l'esperanto, doncs, es comporta com tota llengua viva, bo i partir d'una base diferent, és lògic que continuï evolucionant. Evolucionarà, però, com fins ara? L'esperanto no deixa de presentar determinades característiques que poden comportar alguns trets evolutius específics. En els darrers anys, per exemple, alguns investigadors han analitzat les semblances i diferències de l'esperanto (com a única llengua planificada socialitzada), d'una banda, i els pidgins i criolls, d'una altra, i, en particular, entre el procés de socialització de l'esperanto i el de criollització dels pidgins, aportant conclusions molt reveladores (Liu Haitao 2001). Així, l'esperanto presenta alhora factors que afavoreixen tant una evolució més ràpida com una de més lenta que en altres llengües.

Entre els factors afavoridors d'una major evolució comptem amb el ja referit que la llengua estén els seus àmbits d'ús. En aquest aspecte, l'esperanto té moltes semblances amb els processos de criollització o els canvis lingüístics associats a una normalització lingüística. Per altra banda, el contacte continuat amb altres llengües, típic de comunitats bilingües, afavoreix també el canvi, en forma d'interferències i manlleus. L'especificitat de l'esperanto és que el bilingüisme dels seus parlants no és amb una única llengua (o un conjunt reduït de llengües), sinó, pel cap baix, amb dues-centes. Sens dubte, l'anglès té actualment un pes marcat en l'evolució, però es pot constatar una influència continuada de l'alemany¹⁹, mentre que el creixement del nombre de parlants a la Xina (però també al Brasil) fa preveure novetats en la llengua (o, com a mínim, en el seu patró d'influències).

En canvi, trobem una sèrie de factors favorables a una menor celeritat en l'evolució,

Els esperantistes aprenen la llengua per un desig conscient i perquè tenen la voluntat de comunicar-se amb gent de diferents països. És per això que els parlants de l'esperanto tenen tendència a comunicar-se internacionalment.

en comparació a altres llengües. En la comunitat esperantista l'escrit continua tenint un pes considerable, clarament superior al de comunitats lingüístiques que viuen de forma agrupada²⁰, la qual cosa facilita el conservadorisme lingüístic. Vista l'evolució fins avui, aquest factor probablement serà menys important en el futur, però difícilment arribarà a desaparèixer, excepte en el cas (improbable) de generalització de l'ús. Per altra banda, hi ha el fet que els esperantistes no formen una comunitat de primers parlants, sinó que gairebé tothom l'ha après com a segona llengua²¹. A més a més, en part a causa de l'estructura de l'esperanto, els cursos tendeixen a ser molt gramaticals, la qual cosa fa que probablement els esperantistes siguin la comunitat lingüística en què el coneixement de la gramàtica normativa sigui més estès entre els parlants. De fet, les obres lingüístiques i pedagògiques, incloent-hi les escrites en la mateixa llengua, són les de major tirada en el mercat editorial esperantista. Per altra banda, la major heterogeneïtat dels parlants crea una major consciència: és fàcil de constatar que la forma de parlar de dos catalans entre ells en esperanto, especialment si són joves, no és ben bé la mateixa que quan parlen amb un rus. En aquesta línia van els esforços de l'Acadèmia promovent termes més "internacionals". Com hem vist, aquests esforços no han estat sempre reeixits, i fins i tot autors com Claude Piron han estat especialment actius per tal d'intentar evitar una mena de "deriva eurocèntrica" en el lèxic de l'esperanto (Piron 1989).

L'esperanto, doncs, canvia exactament igual que ho fa qualsevol altra llengua viva: per l'ús que en fan els parlants i no per decisions acadèmiques

Es dialectalitzarà i acabarà dividint-se?

Així, doncs, l'esperanto, com la resta de llengües vives, es debat entre pulsions renovadores i conservadores que configuren i configuraran la seva evolució. En tant que llengua que evoluciona, resulta lògic demanar-se, com és freqüent que ho faci el públic no-esperantista en les conferències públiques sobre l'esperanto, si es dialectalitzarà i acabarà dividint-se. Tanmateix, res no fa suposar que això arribi a produir-se, en les condicions actuals d'ús de la llengua.

Les divisions dialectals a partir d'una llengua unificada s'esdevenen, bàsicament, per dues raons: per poca comunicació entre grups, de manera que els parlars d'aquests evolucionen autònomament; o pel desig d'un determinat col·lectiu de diferenciar-se dels altres. Exemples d'aquests fenòmens són sobradament coneguts en les llengües romàniques i dins de la mateixa comunitat lingüística catalana. Els esperantistes, però, aprenen la llengua per un desig conscient i perquè tenen la voluntat de comunicar-se amb gent de diferents països. És per això que els parlants de l'esperanto tenen tendència a comunicar-se internacionalment, més enllà de les seves fronteres lingüístiques. En algunes ocasions, com en determinats països d'Europa de l'est durant els anys 1970 i 1980, un grup nacional ha quedat reclòs per raons polítiques o econòmiques i la seva comunicació amb esperantistes d'altres països s'ha vist minvada, fet que ha produït una sèrie de trets lingüístics específics, especialment

lèxics²². Fins ara, aquests períodes han estat relativament curts i no han deixat marques notables, si n'han deixat una vegada els canals de comunicació s'han reestablert. De fet, si s'allargués molt en el temps (la qual cosa podria efectivament arribar a deixar trets dialectals en la llengua), cal pensar que el grup esperantista en el país o regió afectats tendria a reduir-se considerablement, o fins i tot a desaparèixer, no podent acomplir la llengua les seves funcions comunicatives; d'aquesta manera, fins i tot en el cas més desfavorable, les repercussions s'esmortirien en el moment de la represa de la comunicació amb la resta de la comunitat lingüística.

Per altra banda, no hi ha hagut fins ara, ni sembla que hi pugui haver en el futur, cap interès d'un grup a diferenciar-se des del punt de vista nacional. Fins i tot entre aquells esperantistes que subratllen la seva pertinença a un determinat grup nacional (com s'esdevé amb no pocs esperantistes catalans), no hi ha el més mínim indicatiu de diferenciar-se lingüísticament de la resta de la comunitat. Ben al contrari, com és previsible en un grup internacionalista i amb persones amb un interès marcat de comunicar-se més enllà del seu àmbit lingüístic nacional, són freqüents els casos d'ultracorreccions per evitar mots o girs sospitosament semblants als de la llengua materna. Les pulsions diferenciadores en esperanto s'han donat i es donen sempre en l'àmbit internacional, ja sigui per raons generacionals, com hem vist, o ideològiques, com en el vocabulari de les organitzacions obreres del període d'entreguerres o, fins i tot, en el preciosisme estilístic que actual-

ment es troba en les publicacions lligades a l'organització La Civito²³.

L'esperanto, doncs, evoluciona com totes les llengües vives. La llengua escrita de fa cent anys és perfectament comprensible actualment i no sembla haver variat més que no ho ha fet, per exemple, el català. Tot i això, han canviat aspectes lèxics, fonètics, morfològics, sintàctics i semàntics. Previsiblement la seva evolució es mantindrà en els paràmetres actuals, excepte en el cas improbable que hi hagi algun canvi dràstic en la comunitat lingüística: ni resulta previsible un increment massiu en el nombre de parlants, degut, per exemple, a alguna decisió política, ni tampoc hi ha res que pugui indicar la desaparició de la llengua per falta de nous parlants. La comunitat lingüística, com a conjunt, sembla relativament estable i per tant podem augurar-li una llarga vida lingüística, que, per als temps que corren, són pel cap baix cent anys. Si més no, com en el cas del català.

Nota

Aquesta comunicació va ser presentada de forma resumida en el 33è Congrés Català d'Esperanto, a Amposta, el 9 de 12 desembre de 2006.

Agraeixo a István Ertl, Miquel Gómez, Elisabeth Laika i Olga Txernixova les seves aportacions durant la redacció del text i, molt especialment, a Antonio Valén els seus enriquidors comentaris sobre el manuscrit.

Bibliografia

AKADEMIO DE ESPERANTO. *Aktoj de la Akademio III: 1975-1991*. París: Akademio de Esperanto, 1992. [En línia: <http://www.akademio-de-esperanto.org/decidoj/landnomoj/koreo_egipto.html>; consulta: 29 agost 2007]

AKADEMIO DE ESPERANTO. «Koreo». *Oficialaj informoj de la*

Akademio de Esperanto, núm. 15, 2003. [En línia: <http://www.akademio-de-esperanto.org/decidoj/landnomoj/koreo_egipto_eksaj.html>; consulta: 29 agost 2007]

ATXAGA, Bernardo. «A modo de autobiografía». En: ATXAGA, Bernardo. *Obabakoak*. Madrid: Punto de lectura, 2000. ISBN 84-95501-31-7. *Obabakoak*. Pàg. 491-496.

BEIN, Kazimierz. *Vortaro de Esperanto*. 1910.

CAMACHO, Jorge. «Lingvaj manipulistoj». *Beletra almanako*, núm. 1, setembre 2007. Pàg. 70-87.

CORSETTI, Renato (red.). *Knedu min, sinjorino*. Thaumiers: La Kancerkliniko, 1987.

DIVERSOS AUTORS. «Manifesto de Raŭmo» [en línia].

Rauma: FEJO, 1980. <http://eo.wikipedia.org/wiki/Manifesto_de_Ra%C5%Admo> [Consulta: 29 agost 2007].

DUC GONIAZ, Michel (red.). *Studoj pri la internacia lingvo. Études sur la langue internationale. Studies on international Language*. Gant: AIMAV, 1987.

DUC GONINAZ, Michel (red.). *La nova Plena Ilustrita Vortaro*. Pa-

rís: SAT, 2002.

FIEDLER, Sabine. *Plansprache und Phraseologie. Empirische Untersuchungen zu reproduziertem Sprachmaterial im Esperanto*. Frankfurt/M., Berlín, Berna, Brussel·les, Nova York, Viena: Peter Lang, 1999. ISBN 3-631-34088-5.

FIEDLER, Sabine. «Standardization and self-regulation in an international speech community: The case of Esperanto». *International journal of the sociology of language*, núm. 177, 2006. [En línia: <http://www.atypon-link.com/WDG/doi/pdf/10.1515/IJS.L.2006.005?cookieSet=1>; consulta: 30 agost 2007].

GROSJEAN-MAUPIN, Émile; ESSE-LIN, Albert; KORNFELD, Salomon; WARINGHIEN, Gaston. *Plena Vortaro*. París: SAT, 1930.

LINDSTEDT, Jouko. *Oftaj demandoj pri denaskaj Esperant-lingvanoj* [en línia]. <<http://www.helsinki.fi/~jslindst/denask-l.html>> [Consulta: 29 agost 2007].

LIU, Haitao. «Pidgins, creoles and planned languages: Linguistic development under special conditions». *Interface. Journal of Applied Linguistics / Tijdschrift voor Toegepaste Linguïstiek*, núm. 15.2, 2001. Pàg. 121-177. [En línia: <<http://ling.cuc.edu.cn/htliu/plliufina.pdf>>; consulta: 15 abril 2007]

MONATO. «Monato-konvencioj» [en línia]. <http://www.esperanto.be/fel/mon/mon_konv.php> [Consulta: 29 agost 2007].

PHILIPPE, Benoît. *Sprachwandel bei einer Plansprache am Beispiel des Esperanto*. Constança: Hartung-Gorre, 1991. ISBN 3891914806.

PIRON, Claude. *La bona lingvo*. Viena-Budapest: Pro Esperanto-HEA, 1989. ISBN 963-571-294-4.

PIRON, Claude. «A few notes on the evolution of Esperanto». En: SCHUBERT, Klaus (red.). *Interlinguistics. Aspects of the science of planned languages*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter,

1989. Pàg. 129-142.

PIRON, Claude. *Evolution is proof of life* [en línia]. <<http://claudepiron.free.fr/articlesenanglais/evolution.htm>> [Consulta: 1 setembre 2007]

PRIVAT, Edmond. *Historio de la lingvo Esperanto. Deveno kaj komenco. 1887-1900*. Leipzig: Ferdinand Hirt & Sohn, 1923.

SAUSSURE, Ferdinand de. *Cours de linguistique générale*. París: Payot, 1969 [1916].

SCHUBERT, Klaus. «An unplanned development in planned languages: A study of word grammar». En: SCHUBERT, Klaus (red.). *Interlinguistics: Aspects of the science of planned languages*. Berlín-Nova York: Mouton de Gruyter, 1989. Pàg. 249-274.

SCHUBERT, Klaus (red.). *Interlinguistics. Aspects of the science of planned languages*. Berlín-Nova York: Mouton de Gruyter, 1989. ISBN 3-11-011910-2.

SMEDT, Petro de. «Eppur si muove! Kaj tamen, ĝi moviĝadas!». *Lingva Kritiko. Studoj kaj notoj pri la Internacia Lingvo. Esperantologio Interreta*. 17 agost 2007. [En línia: <<http://lingvakritiko.com/2007/08/17/eppur-si-muove-kaj-tamen-ghimovighadas/>>; consulta: 28 agost 2007]

VALÉN, Antonio. *El esperanto: lengua y cultura*. Saragossa: MGA, 2004. ISBN 84-920931-4-5.

WARINGHIEN, Gaston (red.). *Plena Ilustrita Vortaro*. París: SAT, 1970.

WARINGHIEN, Gaston. *1887 kaj la sekvo*. Antuèrpija: FEL, 1990 [1979]. ISBN 90-71205-33-9.

WELLS, John. *Lingvistikaj aspektoj de Esperanto*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1989 [1978]). ISBN 92-9017-021-2.

WENNERGREN, Bertilo. *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko*. El Cerrito: ELNA, 2006. ISBN 0939785072. [En

línia: <<http://www.bertilow.com/pmeg/>>; consulta: 29 agost 2007]

WOOD, Richard E. «The development of standard phonology in esperanto». En: DUC GONINAZ, Michel (red.). *Studoj pri la internacia lingvo. Études sur la langue internationale. Studies on international language*. Gant: AIMAV, 1987. Pàg. 58-78.

ZAMENHOF, Lejzer Ludwik. *Meždunarodnyj jazyk: Predislovie i polnyj učebnik* [La llengua internacional: Prefaci i mètode complet]. Varsòvia: Kel'ter, 1887. [Conegut com a "Primer Llibre"]

ZAMENHOF, Lejzer Ludwik. *Universala Vortaro*. Varsòvia: Pres Gins, 1894.

Notes

¹ A causa de l'estructura morfològica de la llengua, el volum dels diccionaris d'esperanto acostuma a comptar-se per arrels (lexemes), en comptes de paraules.

² Pseudònim de Kazimierz Bein (1872-1959), oftalmòleg jueu polonès, autor de traduccions clàssiques en prosa, com *El faró* (1907) de Bolesław Prus.

³ Sobre la fonologia de l'esperanto, encara és plenament recomanable el text ja clàssic de Wells (Wells 1989: 17-18, 23-26).

⁴ Per a l'evolució de la fonètica de l'esperanto, vegeu per exemple Wood 1987.

⁵ Els afixos són en esperanto una categoria totalment convencional, que es troba en totes les gramàtiques. Les descripcions a l'ús afirmen que *-uj* és un sufix amb el sentit 'receptacle, planta, país', de manera que *pomujo* ('pomera') es construeix a partir de *pom* ('poma') amb aquest sufix; tot i això, el formalment i semànticament equivalent *pomarbo* seria una composició de *pom* i de *arb* ('arbre'). Zamenhof, però, ja va rebutjar aquesta anàlisi en el pròleg del seu Pri-

mer Llibre de 1887:

He disposat una desmembració plena de les idees en paraules independents, de manera que tota la llengua, en compte de mots amb diverses formes gramaticals, consisteix tan sols només en mots invariables. Si agafeu un llibre escrit en la meua llengua, trobareu que cada paraula es troba sempre i només en una forma constant: en aquella en què està impresa en el diccionari. I les diferents formes gramaticals, les relacions entre les diferents paraules, etc. estan expressades per la composició de mots invariables. Però com una construcció semblant és del tot estranya als pobles europeus i que s'hi acostumin els resultaria complicat, he adaptat aquesta desmembració de la llengua a l'esperit de les llengües d'Europa, de manera que si algú estudia la meua llengua segons el manual sense haver llegit abans el prefaci (el qual és totalment innecessari per a l'estudiant), ni tan sols imaginarà que la construcció d'aquesta llengua d'alguna manera es diferencia de la construcció de la seva llengua materna. Així, per exemple, l'origen del mot "fratino" (que, de fet, consisteix en tres mots: frat ('germà'), in ('dona'), o ('el que és, existeix') = 'que és germà-dona' = 'germana'), s'explica en el llibre de text de la següent manera: frat = 'germà'; però com cada substantiu en nominatiu acaba en o, llavors frat'o; per a la formació del sexe femení d'aquesta mateixa idea s'afegeix la partícula in, per tant frat'in'o = 'germana'; i els signes estan escrits així perquè la gramàtica exigeix que es posin entre les diferents parts constitutives de les paraules. D'aquesta manera la desmembració de la llengua no desconcerta gens l'estudiant; fins i tot no sospita que allò que anomena terminació o prefix o sufix és un mot plenament independent que sempre conserva el mateix sentit, independentment de si s'usa al començament o al final d'un altre mot o de forma independent, que cada mot amb el mateix dret pot usar-se com a paraula radical o

com a *partícula gramatical*. (Zamenhof 1887: 11-12)

Per simplicitat utilitzarem la divisió tradicional entre arrels, afixos i terminacions, amb el benentès que és del tot convencional en esperanto, però està ben arrelada entre els parlants (si més no els de llengües indoeuropees). En canvi, evitem el terme 'derivació' ja que en esperanto només existeix la composició de morfemes (anomenats 'mots' per Zamenhof en el text citat).

⁶ Antoni Grabowski (1857-1921), enginyer químic polonès, considerat el més gran poeta del seu temps. La seva obra cabdal és la traducció del poema èpic *El senyor Tadeu* d'Adam Mickiewicz (1918).

⁷ La regla 11 del Primer Llibre diu:

Els mots compostos s'obtenen per la simple reunió del elements que els formen, escrits junts (...). El mot fonamental ha de ser sempre al final. Les terminacions gramaticals són considerades com a mots. (...) (Zamenhof 1887: 38-39).

Així, cal considerar que, ja des dels inicis de la llengua, *tablo* és un mot compost amb dos elements, en què *o* n'és el principal ('l'objecte taula', en contraposició a, entre altres, *tabl/a*, 'qualitat o propietat de taula').

⁸ Amb la barra indiquem separació de morfemes, sense que en l'ortografia corrent es faci servir

(sí, però, s'utilitzen alguna mena de separadors –habitualment, apòstrofs– en les lliçons inicials d'alguns llibres de text).

⁹ No es tracta d'un cas aïllat d'ús d'una arrel com a element lèxic, sinó que aquest fenomen es va generalitzant en esperanto. Des dels inicis de la llengua, hi ha mots formats a partir d'onomatopeies, com *paŝi* ('disparar') < *paŝ* ('soroll d'un tret') o *miaŭi* ('miolar') < *miaŭ*, però s'ha estès en direcció inversa, com en *boĵi* ('bordar') > *boĵ* ('bup') o *ek-* ('prefix perfectiu') > *ek!* ('au!, som-hi!').

¹⁰ Google indica 1.960.000 pàgines en esperanto amb la preposició *de* (en qualsevol de les seves acepcions), 208.000 amb *ekde* (o *ek de*), 78.300 amb *fare de* i 47.400 amb *far* (Consulta realitzada el 30 d'agost de 2007).

¹¹ Cal notar, però, la substitució de formes construïdes a partir d'afixos com *vagon/ar/o* o *mal/san/lullej/o* per *trajn/o* i *hospital/o*. L'esperanto tendeix també a simplificar mots habituals amb cinc o més morfemes. Un contraexemple és *mal/supr/e/n/ir/i* ('baixar'), però l'ús en la llengua literària dels neologismes *descendi* i *delsupri* denoten un desconfort entre els usuaris.

¹² La forma, a més, calca un neologisme anterior: *televiĉ/o* – *televiĉ/il/o* ('televisió', 'televisor').

¹³ Fiedler apunta una preferència entre autors europeus cap a

manlleus terminològics, mentre que xinesos i japonesos tendiren cap a composicions, citant la preferència d'ús del terme lingüístic *korpuso* entre els primers i de *teskt/ar/o* (literalment 'conjunt de textos') entre els segons (Fiedler 2006: 81).

¹⁴ El mateix s'esdevé amb els topònims amb el sufix *-stan* que, malgrat la decisió de l'Acadèmia que els declara normatius (Akademio de Esperanto 1992), són desaconsellats tant pel diccionari de més ús (Duc Goninaz 2002) com per les normes d'estil de la revista *Monato* (Monato s.d.). Segons Google, l'ús més estès és el del sífix *-i*: *Afganio* apareix en 9.180 pàgines web en esperanto, mentre que *Afganistano* en 778 (cerca feta el 29 d'agost de 2007).

¹⁵ El concepte d'"internacionalitat" ha estat discutit per diferents autors com a vague i eurocèntric. Sobre regularitat i internacionalitat, vegeu per exemple Valén 2004: 40-45.

¹⁶ Vegeu Waringhien 1990: 85-86.

¹⁷ Sobre la formació d'una fraseologia en esperanto, remetem el lector a Corsetti 1987 i Fiedler 1999.

¹⁸ Sobre la creació de la llengua literària de la prosa en èuscar, vegeu per exemple Atxaga 2000. Resulta molt interessant la semblança entre la gènesi que descriu Atxaga i la llengua dels diàlegs en la prosa en esperanto

i que només a partir del final dels anys 1980, amb Trevor Steele al capdavant, sembla estar establint-se.

¹⁹ Vegeu, per exemple, el neologisme *mon-aŭtomato* per 'caixer automàtic' (de l'alemany *Geldautomat*).

²⁰ El Manifest de Rauma (1980) va proposar l'estudi de les comunitats lingüístiques diaspòriques com a model de la comunitat esperantista (Div. aut. 1980).

²¹ Hi ha, però, un determinat nombre de parlants d'esperanto com a primera llengua, sovint fills de parelles esperantistes lingüísticament mixtes. El nombre s'estima en vora un miler (Lindstedt s.d.)

²² És coneguda també la influència dels llibres de text per a francesos de Louis de Beaufront, importantíssima a la primera època de l'esperanto, que recomanava la pronunciació tancada i llarga de les vocals *a*, *e* i *o* de l'esperanto, la qual cosa va ser públicament discutida i reprovada en el primer Congrés Universal de 1905 (Privat 1923: 67-68). Es tractaria del cas més antic d'evolució per separat de la llengua en diferents països, que va ser corregida així que van començar els congressos internacionals.

²³ Sobre trets lingüístics específics d'aquest grup, vegeu Camacho 2007.

L'Associació Catalana d'Esperanto només es manté amb les vostres aportacions

Fes-te'n soci

Com a soci de KEA rebràs la revista *Kataluna Esperantisto*, estaràs al corrent de tots els esdeveniments, tindràs rebaixa en els congressos... i sobretot estaràs contribuint amb el moviment esperantista a casa nostra.

Interreta anguleto

Alia portalo enhavas nun plurajn esperanto-filmetojn, el kiuj la plej alloga estas prelego de la fama Ivo Lapenna, filmita en Metz en 1985, en tri partoj kun preskaŭ unu-hora daŭro: *esperantretfilmoj.blogspot.com*

Hèctor Alòs diskonigis interesan elementan testilon pri esperanto. Ĝi estas vere utila por solvi dubojn, ekzemple pri la uzo de la akuzativo. Kvankam ĝi troviĝas ene de hungarlingva paĝo, ĝia uzo ne estas komplika. Provu ĝin per la adreso: www.itk.hu/vanyagok/esperanto/esperanto_k_t.htm

Jen alia pleninteresa esperanta paĝaro, ankaŭ el Hungario: egalite.freeweb.hu

En ĝi troveblas ampleksa kolekto da altiraj temoj: en la komenco aperas esperanto-versio de la Himno de Eŭropo, laŭ teksto de Umberto Brocatelli. Videblas la esperanto-teksto de la partoj I kaj II de la neakceptita Eŭropa Konstitucio, paralele al la sama teksto en aliaj lingvoj. Oni emfazas, ke tiu traduko povas pruvi la taŭgecon de nia lingvo por tiom malfacilaj juraj konceptoj. Ankaŭ oni detale pritraktas la projekton Lingvolanĉilo.

Sed la perlo de ĉi portalo estas la sekcioj dediĉitaj al la eminentaj hungaraj esperanto-verkistoj Julio Baghy kaj Kálmán Kalocsay, kun brilaj specimenoj de kelkaj el iliaj famaj verkoj.

Kulmine, ĝi enhavas kompletan opereton en esperanto, kun la teksto, partituro kaj ĝia muziko plane ludita. Tiu ĉi eble povus taŭgi por reprezentado en esperanto-aranĝoj.

La nova retpaĝaro de Eŭropa Esperanto-Unio troveblas en europa.eu

Per tiu adreso eblas legi aŭ elŝuti la numerojn de la interesplena *Eŭropa Bulteno*.

La jena paĝo proponas kuriozan eksperimenton: oni tajpas - tekston en esperanto kaj oni povas aŭdi ĝin legitan de roboto. Certe la prononcon oni ne povas konsideri modela. Provu ĝin en traduku.net/parole

Cetere ĝi estas subpaĝo de la angla-esperanta tradukilo traduku.net

Ĝus aperis informilo en esperanto pri ĝeneralaj novaĵoj, precipe politikaj. Ĝi ŝajnas nova provo simila al la malaperinta Ĝangalo. Oni povas ĝin legi en eo.eventeo.net

Mi rememorigas, ke estas ege konsilinde havi en la “plej ŝatataj” aŭ “markiloj” de via retumilo la adreson de la grava Reta Vortaro. Ĝin kreas aro da volontuloj, kaj facilas iĝi tia kunlaboranto, ekzemple por aldoni tradukojn al via gepatra lingvo. Jen la ligo al la nemalhavebla ilo, kiu utilas kaj por vortodifinoj kaj por tradukoj: www.reta-vortaro.de/revo

Bertilo Wennergren, aŭtoro de la Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko kaj vicprezidanto de la Akademio, aktualigis utiligan ilon: Tekstaron de Esperanto. Temas pri paĝo, en kiu oni tajpas vorton, kaj la sistemo serĉas, inter granda nombro da gravaj esperanto-verkoj, tiujn en kiuj la vorto estas uzata. Ekzemple, mi provis serĉi la apenaŭ uzatan vorton “sinistra”, kaj la mirinda ilo trovis, ke tiu maloftaĵo aperas en la romano *La Majstro kaj Margarita* kaj en la revuo *La Ondo de Esperanto*. Provu ĝin en: tekstaro.com/serchi

Darío Rodríguez

Laste aperis en KIS-TV

11a de septembro

Fine de la Milito de Hispana Sukcedo (1700-1714), la 11an de septembro de 1714 kaj post longa sieĝo Barcelono estis okupaciita de la kastilia armeo. Unu jaron antaŭe la internaciaj aliancanoj de la katalunoj forlasis la militon akceptante en la Traktato de Utrecht la kastilian okupacion de la tuta Kronlando de Aragono. Post la malvenko en tiu milito sekvis, do, la senestigo de la kataluna suvereneco far la venkinta kastilia registaro (laŭ Dekretoj de “Nueva Planta”), kio ankoraŭ daŭras.

De tiam la 11an de septembro estas la Nacia Tago kiam katalunoj festas sian perditan suverenecon rememorante tion, kion ili estis kaj volas reesti.

Llibert Puig

Intervjuo al Llibert Puig, nuna prezidanto de Kataluna Esperanto-Asocio kaj historia movadano, dum la kursfina vespermanĝo de Esperanto-Centro Sabadell.

www.esperanto.cat/kistv

34a KATALUNA KONGRESO de ESPERANTO

XXXIV CONGRÉS CATALÀ d' ESPERANTO

Sabadell

**6an, 7an kaj 8an
de decembro 2008**

6, 7 i 8 de desembre 2008

**Casal Pere Quart
Rambla 69**

**Associació Catalana d'Esperanto
Kataluna Esperanto-Asocio**

www.esperanto.cat